

GERD MEYER
doktorem honoris causa
Uniwersytetu Warszawskiego
Ceremonia wręczenia dyplomu

*Feier anlässlich
der Verleihung der Ehrendoktorwürde
der Universität Warschau an
GERD MEYER*

24 listopada 2008 roku
den 24. November 2008

GERD MEYER
doktorem honoris causa
Uniwersytetu Warszawskiego
Ceremonia wręczenia dyplomu

24 listopada 2008 roku
Uniwersytet Warszawski

Biuro Promocji Uniwersytetu Warszawskiego

© Biuro Promocji UW

Skład i druk: AND Spółka z o.o.

ISBN: 83-88374-83-4

Zdjęcia: Marcin Kluczek

Tłumaczenie: Weronika Wojna

**Program uroczystości
wręczenia dyplomu doktora honoris causa
Uniwersytetu Warszawskiego
prof. Gerdowi Meyerowi**

- ❖ *Hymn państwowy*
- ❖ Otwarcie uroczystości przez prorektora UW,
prof. Włodzimierza Lengauera
- ❖ Laudacja promotora,
prof. Konstantego Adama Wojtaszczyka
- ❖ Wystąpienie dziekana Wydziału Dziennikarstwa
i Nauk Politycznych,
prof. Janusza Adamowskiego
- ❖ Wręczenie dyplomu doktora honoris causa
- ❖ *Gaude Mater Polonia*
- ❖ Wystąpienie doktora honoris causa,
prof. Gerda Meyera
- ❖ Zamknięcie uroczystości przez prorektora UW,
prof. Włodzimierza Lengauera
- ❖ *Gaudeamus igitur*

UCHWAŁA NR 402
SENATU UNIwersytetu WARSZAWSKIEGO
z dnia 18 czerwca 2008 r.
w sprawie przyjęcia recenzji i nadania tytułu
doktora honoris causa

Na podstawie art. 62 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. nr 164, poz. 1365 z późn. zm.) oraz § 8 Statutu Uniwersytetu Warszawskiego (Monitor UW z 2006 r. nr 7, poz. 94 ze zm.), po zapoznaniu się z recenzjami prof. Wiesława Bokajło z Uniwersytetu Wrocławskiego, ks. prof. Helmuta Jurosa z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, prof. Władysława Markiewicza z Polskiej Akademii Nauk, dotyczącymi dorobku prof. Gerda Meyera, kandydata do tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego, Senat Uniwersytetu Warszawskiego postanawia, co następuje:

§1

Nadaje się prof. Gerdowi Meyerowi tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego.

§2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Senatu UW
Rektor
Prof. dr hab. Katarzyna Chałasińska-Macukow

Prof. zw. dr hab. Wiesław Bokajło
Uniwersytet Wrocławski

**Opinia dla Senatu Uniwersytetu Warszawskiego
w związku z nadaniem tytułu doktora honoris causa
profesorowi Gerdowi Meyerowi**

Prof. dr Gerd Meyer, urodzony 8 lipca 1942 roku w Berlinie, jest profesorem Instytutu Nauki o Polityce na Uniwersytecie Karola Eberharda w Tybindze, wykładowcą na wielu uniwersytetach Kanady, USA, Rosji i Polski, członkiem wielu międzynarodowych towarzystw naukowych oraz gremiów doradczych władz niemieckich.

Po raz pierwszy dyrektorem Instytutu Nauki o Polityce na Uniwersytecie w Tybindze został w 1979 r. Na stanowisko to był potem wybierany w latach 1994-1995, 2000-2001 i 2004-2005. W tym uniwersytecie, w latach 1991-1992 był także dziekanem Wydziału Nauk Społecznych. W latach 1986-1991 pełnił ważną funkcję koordynatora interdyscyplinarnych badań nad studiami „niemiecko-niemieckimi (RFN-NRD)” prowadzonymi przez uniwersytety w Tybindze i w Jenie (NRD).

Pełniąc funkcje akademickie, stale doskonalił swój warsztat naukowo-badawczy w zakresie badań sowietologicznych, oraz dydaktyczny, przede wszystkim na uczelniach amerykańskich. Dzięki Fundacji Volkswagena przebywał jako „Visiting Professor” w Departamencie Nauki o Polityce, w Instytucie Europy Środkowo-Wschodniej na Uniwersytecie Columbia (Nowy Jork), w 1986 r. przeprowadził cykl wykładów na uniwersytetach amerykańskich (Harvard, Brown, Stanford, Oglethorpe University, University of Arizona w Phoenix, University of Connecticut w Storrs), w 1991 r. przebywał jako „Visiting Professor” w Wyższej Szkole Studiów Międzynarodowych w Denver, a w 1995 r. w Jackson School of International Studies w Uniwersytecie Waszyngtona w Seattle. W 1994 r. nawiązał, utrzymywane do dziś, instytucjonalne kontakty z uniwersytetami rosyjskimi, Uniwersytetem w St. Petersburgu i Państwowym Uniwersytetem w Moskwie (MGU).

Równolegle współpracował z politologami i socjologami węgierskimi, czeskimi, a zwłaszcza polskimi. W przypadku naukowców polskich współpraca zaczęła się od kontaktów z jednym z najwybitniejszych polskich politologów, profesorem Franciszkiem Ryszką. Wspólnie doprowadzili w 1979 r. – w ramach umowy międzyuczelnianej – do współpracy pomiędzy Instytutem Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego a Instytutem Nauki o Polityce Uniwersytetu w Tybindze. Efektem tej współpracy była podpisana w 1980 roku partnerska umowa pomiędzy Uniwersytetem w Tybindze i Uniwersytetem Warszawskim. W uznaniu zasług dla środowiska warszawskich politologów i socjologów profesor Meyer otrzymał Medal Uniwersytetu Warszawskiego.

W 1992 roku, podczas pobytu naukowego profesora Wiesława Bokajły w Instytucie Nauki o Polityce na Uniwersytecie w Tybindze, powstała idea podjęcia współpracy między politologami wrocławskimi i politologami z Tybingi: w 1996 roku w Rektoracie Uniwersytetu Wrocławskiego została podpisana umowa o współpracy naukowej pomiędzy Instytutem Nauk Politycznych Uniwersytetu Wrocławskiego a Institut für Politikwissenschaft Uniwersytetu Karola Eberharda w Tybindze. W 2001 r. profesor Meyer za rozwój współpracy pomiędzy politologami, psychologami i socjologami z Tybingi i Wrocławia, w uznaniu zasług dla całego wrocławskiego środowiska wrocławskiego otrzymał Złoty Medal Uniwersytetu Wrocławskiego.

Profesor Gerd Meyer jest znanym i uznanym w Europie, Rosji i Stanach Zjednoczonych politologiem, zwłaszcza w zakresie teorii systemów politycznych i porównawczej ich analizy, przede wszystkim państw Europy Środkowej i Wschodniej, kultury politycznej, aksjologii polityki, oraz socjologii polityki i psychologii politycznej. Opublikował siedem autorskich monografii w języku niemieckim, angielskim, polskim i rosyjskim, 23 monografie we współpracy oraz opracowania zbiorowe pod swoją redakcją; ponad sto artykułów, sprawozdań, recenzji oraz skryptów dla studentów i wyborów źródeł i wskazówek bibliograficznych do problemów stanowiących przedmiot zainteresowań badawczych Profesora, począwszy od po-

litycznego systemu NRD, partii politycznych w NRD i RFN, problemu niemieckiego, systemu politycznego Związku Radzieckiego, poprzez wprowadzenie do nauki o polityce, do politycznego i partyjnego systemu Węgier, Polski, RFN, kultury politycznej, legitymacji demokratycznej, autorytaryzmu. Był opiekunem naukowym ponad dziesięciu rozpraw doktorskich, poświęconych analizie systemów politycznych państw Europy Środkowowschodniej, oraz dwóch habilitacji. W latach 1986-2006 był autorem piętnastu dużych projektów badawczych z zakresu politologii i socjologii, finansowanych przez naukowe fundacje niemieckie. Jest aktywnym członkiem Międzynarodowego Towarzystwa Psychologii Polityki, Międzynarodowego Towarzystwa Ericha Fromma i członkiem Niemieckiego Towarzystwa Nauk Politycznych. Ścisłe współpracuje z wieloma czasopismami naukowymi, będąc ich współredaktorem lub zasiadając w ich radach naukowych. Jest redaktorem serii monografii poświęconych polityce, społeczeństwu i kulturze Europy Środkowej i Wschodniej, zatytułowanej *Tübingener Mittel- und Osteuropastudien*, wydawanej przez Francke Verlag Tübingen – w serii tej ukazują się również wspólne polsko-niemieckie monografie.

Ścisłe również współpracuje z instytucjami takimi jak Bundeszentrale für Politische Bildung, czy Internationales Zentrum przy Uniwersytecie w Tybindze organizującym m.in. szkoły letnie dla studentów zagranicznych, w których, dzięki profesorowi Meyerowi zawsze uczestniczą duże grupy studentów z Polski.

Swoją drogę naukową rozpoczął w 1961 r. od studiów nad ekonomią, socjologią i prawem na Uniwersytecie w Hamburgu, kontynuował je na Wolnym Uniwersytecie (Freie Universität) w Berlinie i na Uniwersytecie w Tybindze, podejmując – w ramach studiów politologicznych – studia nad współczesną literaturą i historią niemiecką. Zakończył studia w 1969 r. zdając egzamin państwowy na nauczyciela akademickiego ze stopniem magistra. W tym samym roku został asystentem światowego autorytetu politologicznego, prof. dr. Klaus von Beyme w Instytucie Nauki o Polityce, na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu w Tybindze. Na stanowisku tym

pracował do roku 1977. W tym okresie, w latach 1970-1971 przebywał na stażu naukowym w Harvardzkim Centrum Badań nad Rosją (Harvard Russian Research Center) na Harvard University. Już w rok po zakończeniu studiów, w 1970 r., obronił pracę doktorską pt. *Die sowjetische Deutschlandpolitik im Jahre 1952*, napisaną pod kierunkiem prof. dr. Klausa von Beymege, na podstawie której otrzymał tytuł doktora (Ph.D.) w zakresie nauki o polityce. W 1976 r. habilitował się na podstawie teoretyczno-politycznej rozprawy pt. *Bürokratischer Sozialismus. Eine Analyse der sowjetischen Herrschaftssystems*.

Gerd Meyer swoją działalność naukową rozpoczął od badań empirycznych i teoretycznych w zakresie sowietologii, szczególnie w odniesieniu do politycznych systemów państw socjalistycznych: byłego NRD i byłego ZSRR, w związku z tzw. Deutschlandpolitik. Po ukazaniu się pracy doktorskiej na temat polityki ZSRR wobec Niemiec, profesor Meyer skoncentrował się na badaniu stanu i perspektyw politycznego systemu NRD w kontekście polityki ogólnych tendencji w światowym komunizmie, we wschodnioeuropejskim systemie panowania sowieckiego i zmian w samym ZSRR, m.in. związanych z uzupełnieniem elity władzy w ZSRR, w związku ze zmianami jego struktury politycznej (8. Światowy Kongres Międzynarodowego Towarzystwa Nauk Politycznych w Monachium, 1970), polityką Chin wobec ZSRR, przemianami w ideologii komunistycznej w Europie (1983), nowymi nurtami w marksizmie, czy – jak sugerował – wyborem przez Polskę lat 1980-82 drogi do „demokratycznego socjalizmu”(1983). W serii artykułów z lat 1970-1990 pokazywał i analizował aktualne problemy związane z podziałem władzy i elitą polityczną w NRD, zastanawiając się, czy zmiany umacniają biurokratyczne panowanie, czy idą w kierunku zarządzania poprzez kadry, czy mają szansę powieść się próby ratowania elity władzy w NRD przez kooptację i przechodzenie od paternalizmu i patriarchalizmu do wciągania kobiet do elity politycznej, czy w dalszym ciągu socjalizm ma perspektywy rozwoju w kierunku demokratycznego socjalizmu, zważywszy na ciągle odwoływanie się do ideologii leninowskiej, a nawet stalinowskiej, czy już w 1989 r., był to socjalizm bez perspektyw. W podstawowej, teoretycznej

pracy z tego zakresu: *Bürokratischer Sozialismus. Eine Analyse der sowjetischen Herrschaftssysteme*, w sposób pokazowy zastosował metodę analizy systemowej, która pozwoliła mu na krytykę sowieckiego systemu panowania/władzy. Wyszedł od przedstawienia koncepcji władzy/panowania, w której wyeksponował jej aktorów, wewnętrzne struktury, orientacje na działania, legitymację władzy, formy organizacyjne etc., co pozwoliło mu na systemową analizę systemu panowania/władzy i jego struktury. Od ogólnego przeszedł do szczególnego, przenosząc to podejście do analizy biurokratycznego systemu panowania/władzy: pokazał jego strukturę, społeczny charakter, operacjonalizację w procesie polityczno-administracyjnym, relację pomiędzy partycypacją i mobilizacją, pomiędzy pozyskiwaniem lojalności mas i polityką socjalną; w procesie ekonomicznym – konsekwencje w zakresie rozwoju sił wytwórczych i produkcji towarów, granice biurokratycznej autonomii; w procesie ekonomicznym – konsekwencje w postaci ograniczeń funkcjonowania ekonomicznych aspektów panowania/władzy przez mechanizmy immanentne dla biurokratycznego panowania/władzy oraz związane z nimi uwarunkowania ideologiczne i polityczno-kulturowe. W oparciu o takie podejście metodologiczne pokazał w układzie horyzontalnym i wertykalnym struktury tego systemu w państwach socjalistycznych. Wykazał, że wbrew ideologii, w odniesieniu do ZSRR nie można było mówić o „panowaniu klasy robotniczej”, czy „klasycznej, marksistowskiej walce klas” – panowała tam klasa biurokracji. Te wnioski doprowadziły go do sformułowania katalogu kryzysów – wynikających z immanentnych dla sowieckiego, biurokratycznego systemu panowania/władzy cech – które miały doprowadzić do jego upadku. Te prognozy z 1977 r. w pełni się sprawdziły. Trafności tej prognozy nie może umniejszyć fakt, że opisywane wcześniej znaczenie kultury politycznej, jako elementu trwałości i dezintegracji tego systemu nie zostało dostatecznie wyeksponowane. Tymczasem kultura polityczna tego systemu i jej narodowo-historyczne korzenie w jakimś sensie determinowały trwałość charakterystycznych dla tego systemu postaw i zachowań (*homo sovieticus*) po jego upadku. Być może wysunięte wnioski przyczyniły się do tego, że już w obszernym

studium *Sozialistische Systeme. Theorie und Strukturanalyse. Ein Studienbuch* z 1979 r. jeszcze bardziej docenił znaczenie kultury politycznej dla procesów politycznych.

Swego rodzaju podsumowaniem badań profesora Meyera w tym zakresie i poddaniem ich wyników osądowi szerszej publiczności akademickiej był dwutomowy podręcznik dla studentów politologii pod jego redakcją (t.2 wspólnie z R. Kruska), pt. *Das politische System der DDR*. Już sama koncepcja tej publikacji jest interesująca. Tom pierwszy bowiem, który ukazał się w 1985 r., zawiera zbiór materiałów stanowiących i opis i analizę systemu politycznego „państwa robotników i chłopów”, tom drugi zaś, wydany w 1991 r., a więc już po zjednoczeniu Niemiec, jest swego rodzaju weryfikacją wyartykułowanych w pierwszym tomie tez, a także pierwszą analizą dynamiki transformacji systemowej. Analiza ta jest rozwijana w publikacjach z lat 1991-1992, poświęconych ocenie z historycznej już perspektywy, elity władzy i socjalistycznego paternalizmu w erze Honeckera, zróżnicowania społecznego w związku z utratą legitymacji władzy w NRD, i konsekwencjom tego dla zmian w sposobie życia, w wyniku załamania się systemu społeczno-ekonomicznego w byłym już NRD; problemom z tożsamością Niemców z byłego NRD, którzy starają się myśleć w kategoriach ogólnoniemieckich i europejskich etc.

W artykule z 1990 r., analizującym drogę byłych mieszkańców NRD do „wolności i jedności”, podkreślił już wyraźnie, że główne problemy systemu politycznego zjednoczonych Niemiec będą nie tylko natury prawnej, socjologiczno-ekonomicznej, czy politycznej, ale kulturowo-politycznej. Podniósł ten problem w syntetycznym artykule z 1991 r., w którym podzielił się swoimi wnioskami ze stosowanych tradycyjnych teorii i metod w komparatystycznych badaniach nad systemami politycznymi.

W związku ze swoimi doświadczeniami badawczymi w tym zakresie już w 1977 r. opublikował „tezy” krytykujące dotychczasowe metody empirycznych badań nad systemami wyborczymi. Natomiast w 1992 r., opublikował poważny i inspirujący, wywołujący polemikę wśród niemieckich politologów, artykuł na temat „zachodnioniemieckiej NRD”, w związku

z przełomem w badaniach niemcoznawczych. Dodatkowych argumentów dla wyartykułowanego tam stanowiska można się dopatrzeć w artykule zawierającym syntetyczne wnioski z porównania kultur politycznych w byłych NRD i RFN, i ich reperkusji dla sceny politycznej zjednoczonych Niemiec opublikowanym w 1993 r. (w 1994 r. w jęz. rosyjskim).

Wszystkie te próby wyjaśnienia, za pomocą instrumentów teorii kultury politycznej, zjawisk życia społeczno-ekonomicznego i świadomości politycznej społeczeństwa byłego NRD, które dokonały się w wyniku transformacji ustrojowej – z naciskiem na konsekwencje dla systemu politycznego, sceny politycznej i preferencji elektoratu wyborczego – ostatecznie zdefiniowały nowe tory naukowo-badawcze profesora Meyera. Zwrócił się ku badaniom komparatystycznym, koncentrującym się na porównaniu zmian, które dokonały się w okresie transformacji w różnych krajach Europy Środkowo-Wschodniej. W pierwszym rządzie podjął badania na procesem transformacji w Polsce, na Węgrzech, w Czechach i Słowacji, a także na szczególnym przypadku: Rosji – niemal zawsze wciągając do tych badań uczonych z krajów poddawanych analizie. Początkowo koncentrował się na wyjaśnianiu tych zjawisk i procesów – zgodnie ze wskazówkami Almonda i Verby – poprzez wzajemne związki, na zasadzie sprzężenia zwrotnego, pomiędzy zmianami systemów społeczno-politycznych, zmianami preferencji wyborczych, a zmianami w kulturze politycznej. Potem dodatkowo włączył do wyjaśniania zmian w kulturze politycznej również instrumenty psychologii społecznej, politycznej, a wreszcie amerykańskiej psychoanalizy kulturowej, zwłaszcza teorii Ericha Fromma.

Łącząc swoją pracę naukową na uniwersytecie w Tybindze z aktywnością w Erich-Fromm-Society, wzbogaca teorię amerykańskiej psychoanalizy kulturowej metodami socjologicznymi, np. w napisanym wspólnie z R. Funkiem i H. Joschem opracowaniu pt. *Erich Fromm heute. Zur Aktualität seines Denkens* (2003). Znalazło to również wyraz w takich opracowaniach zbiorowych jak wydana przez Erich-Fromm-Gesellschaft *Die Charaktermauer. Zur Psychoanalyse de Gesellschafts-Charakters in Ost- und Westdeutschland*, 1995, czy np. wspólnej z Angelą Her-

mann monografii „...normalerweise hätte da schon jemand eingreifen müssen“. *Zivilcourage im Alltag von Berufsschülerinnen* z 1999 r. Na szczególną uwagę zasługują prace, w których wypracowane przez psychoanalizę metody pozwalają na analizę postaw i zachowań występujących we współczesnych demokracjach, hamujących rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Autorytaryzm nie jest tylko postawą charakterystyczną dla dyktatur, występuje również we współczesnych demokracjach, i to nie tylko w obszarze władzy politycznej, ale także władzy we wszelkich kręgach życia społecznego, w rodzinie, w zakładzie pracy, etc. Postawa mu pokrewna, brak odwagi obywatelskiej, umacniania zjawisko autorytaryzmu. Tezy te profesor Meyer rozwija w takich pracach, jak np. *Lebeindige Demokratie: Zivilcourage und Mut im Alltag* z 2004 r.

Z tak wykrystalizowanym podejściem teoretycznym, metodologicznym i metodycznym podjął nowy etap współpracy z naukowcami polskimi, czeskimi, węgierskimi, amerykańskimi i rosyjskimi.

W pierwszym etapie współpracy, która zaczęła się w przypadku naukowców polskich od kontaktów z profesorem Franciszkiem Ryszką, a także grupą politologów i socjologów Uniwersytetu Warszawskiego (profesorowie: S. Gebethner, J. Hausner, M. Marody, S. Nowak, A. Rychard), pojawił się cały szereg publikacji poświęconych wpływowi kultury politycznej na szeroko pojmowane systemy polityczne Polski i Niemiec, m.in. na temat przemian wartości w krajach Europy Środkowej na początku transformacji ustrojowej, wpływu systemu politycznego na kulturę polityczną RFN, wpływu kultury politycznej na przemiany świadomości i zmianę systemu NRD, stałych i zmiennych determinant polskiej kultury politycznej, przemian w kulturze politycznej w krajach Europy Środkowej i Rosji okresie załamania się systemu komunistycznego. Na szczególną uwagę zasługują opracowania pod red. F. Ryszki i G. Meyera: pionierska, polsko, niemiecka praca *Politische Kultur Polens* z 1989, a potem *Political Participation and Democracy in Poland and West Germany* z 1991 r.

Obecnie specjalizuje się w zakresie psychologii społecznej i politycznej. Koncentruje się na objaśnianiu wyników empi-

rycznych badań socjologiczno-politologicznych – dotyczących zjawisk politycznych, w szczególności kultury politycznej i społeczeństwa obywatelskiego w Europie Środkowej i Wschodniej (Niemczech, Polsce, Czechach, Węgrzech i Rosji) – mechanizmami i instrumentami charakterystycznymi dla psychologii i neopsychonalizy kulturowej. Do współpracy z Uniwersytetem Warszawskim i Uniwersytetem Wrocławskim doszła również współpraca z Collegium Civitas. W tym drugim etapie ukazały się, napisane już z pewnym dystansem historycznym publikacje, wśród których na szczególną uwagę zasługują: z 1993 r. *Die politische Kulturen Ostmitteleuropa im Umbruch* (w j. polskim i angielskim), oraz najnowsza praca pod redakcją G. Meyera, S. Sulowskiego i W. Łukowskiego z 2007 r.: *Brennpunkte der politischen Kultur in Polen und Deutschland*, wydana w języku polskim i niemieckim.

Rekomendując Senatowi Uniwersytetu Wrocławskiego poparcie wniosku Rady Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego o nadanie prof. dr. Gerdowi Meyerowi tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego, pozwalam sobie bardziej szczegółowo przedstawić jego zasługi dla środowiska wrocławskiego.

Efektom zainicjowanej przez profesora Meyera współpracy pomiędzy Instytutem Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego i Instytutem Nauki o Polityce Uniwersytetu w Tybindze, wspieranej przez Centrum Międzynarodowe (Internationales Zentrum) Uniwersytetu w Tybindze oraz Europäische Zentrum für Föderalismus Forschung (Tybinga-Bonn-Bruksela), a także Erich Fromm Society – są liczne kontakty naukowe, konferencje, wspólne badania i współpraca w kształceniu studentów i doktorantów. W ramach współpracy naukowej – przede wszystkim na polu teorii polityki, myśli politycznej, kultury politycznej, teorii systemów politycznych, stosunków międzynarodowych oraz badań nad społeczeństwem obywatelskim i federalizmem europejskim – doszło do wielu wspólnych konferencji naukowych i sympozjów, w których brali udział nie tylko politolodzy, ale też socjolodzy, filozofowie, a także psychologowie z Tybingi (głównie profesorowie: G. Meyer, R. Hrbek, R. Sturm, R. Wehling, A. Boeckh, P. Pawelka) i Wro-

clawia (głównie profesorowie: A. Antoszewski, W. Bokajło, A. Jabłoński, T. Łoś-Nowak, E. Stadtmüller). Międzynarodowy charakter tych konferencji, finansowanych z reguły przez stronę niemiecką, sprzyjał rozszerzeniu kontaktów wrocławskich naukowców z naukowcami różnych krajów Europy i Stanów Zjednoczonych. Do najważniejszych wspólnych konferencji należą, zorganizowane przy współpracy z Internationales Zentrum w Tybindze, m.in.: „A New Europe: Images of the Democratic Order as Precondition for a New Europe”, Wrocław – Duszniki Zdrój, 1996; „Artykulacja i reprezentacja interesów oraz systemy partyjne w post-komunistycznej Europie”, Gliwice, 1997. Animatorem tych konferencji i sympozjów ze strony niemieckiej był głównie prof. G. Meyer, on też zabiegał u różnych fundacji niemieckich o finansowe ich wsparcie.

Zaangażowanie prof. dr. G. Meyera w rozwój współpracy naukowej pomiędzy obu ośrodkami doprowadziło do podjęcia – przede wszystkim na polu teorii polityki, myśli politycznej, kultury politycznej, teorii systemów politycznych, stosunków międzynarodowych oraz badań nad społeczeństwem obywatelskim i federalizmem europejskim – wspólnych badań przedstawicieli nauki wrocławskiej i nauki niemieckiej. Naukowcy z obu ośrodków wydają wspólne publikacje naukowe i współpracują wspólnie przy ekspertyzach naukowych dla Unii Europejskiej. Jednym z ważniejszych efektów współpracy naukowej była publikacja *The Political Culture of Poland in Transition*, pod red. A.W. Jabłońskiego i G. Meyera. Szczególnym obszarem współpracy wrocławskich politologów, filozofów i psychologów jest Erich-Fromm-Society, którego oddziałem w Tybindze kieruje dr Rainer Funk i wrocławskie Towarzystwo Badań na Psychoanalizę, kierowane przez profesorów R. Saciuka i W. Bokajłę. Wspólne konferencje i warsztaty naukowo-badawcze, organizowane od 1998 r., związane z zastosowaniem metod psychoanalizy naukowej do badań w zakresie nauk społecznych, są nie do pomyślenia bez udziału i wsparcia profesora Gerda Meyera. Pośrednim efektem inicjatyw profesorów Meyera i Bokajły stała się współpraca w ramach The European Centre for Research on Federalism Tuebingen, którego inicjatorem i pierwszym przewodniczącym był prof. dr Rudolf Hrbek z Uniwersytetu

w Tybindze oraz European Association of Research on Federalism, a poprzez te towarzystwa – Ośrodek Studyjny Komitetu Regionów Unii Europejskiej.

Działalność profesora Meyera na rzecz współpracy z Uniwersytetem Wrocławskim nie ograniczała się do animowania jej wymiaru naukowo-dydaktycznego. Przybrała ona także formy szczególne, stanowiące przykład solidarności Europejczyków w sytuacjach wyjątkowych: z inicjatywy profesora Meyera i w wyniku aktywności profesora Hrbka, naukowcy z Tybingi i członkowie Rotary Club okręgu Tübingen-Reutlingen zebrali 10 500 DM i przekazali tę sumę Uniwersytetowi Wrocławskiemu na ratowanie – zniszczonych przez powódź – zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej. Sam Profesor Meyer był inicjatorem przekazania Wydziałowi Nauk Społecznych UWr książek naukowych ze zbiorów biblioteki Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu w Tybindze. Przygotował tę akcję i włączył do zebranych książek część swoich prywatnych zbiorów. W sumie Biblioteka Wydziału Nauk Społecznych wzbogaciła się o ponad 1500 cennych pozycji naukowych.

Ks. prof. dr hab. Helmut Juros
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

**Opinia dla Senatu Uniwersytetu Warszawskiego
w związku z nadaniem tytułu doktora honoris causa
profesorowi Gerdowi Meyerowi**

Motywym opracowania opinii jest postanowienie Senatu Uniwersytetu Warszawskiego o wszczęciu na wniosek Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych postępowania o nadaniu tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego profesorowi Gerdowi Meyerowi z Uniwersytetu w Tybindze. Z tej racji pani rektor Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr hab. Katarzyna Chałasińska-Macukow, zwróciła się z prośbą do ks. prof. dr. hab. Ryszarda Rumianka, rektora Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o powierzenie mi opracowania recenzji i zaopiniowanie jej przez Senat uczelni. Przedmiotem mojej opinii jest dorobek naukowy Kandydata, który ma być podstawą zasadności uchwały o nadaniu mu honorowego tytułu. Opinia zatem posiada rangę oficjalnego dokumentu w przewodzie promocyjnym.

Wniosek Rady Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych oraz postanowienie Senatu UW popieram. W pełni afirmuję stosowne uchwały. Moje jednoznaczne poparcie z kolei rekomenduję Senatowi UKSW, w przekonaniu, że uzna tę recenzję za własną opinię i na jej podstawie zajmie aprobujące stanowisko.

Na wstępie przedstawię zwięzły zarys relacji między Uniwersytetem Warszawskim, Uniwersytetem w Tybindze i Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w okresie najnowszej historii, aby na tym tle dziejowym i w tym układzie wzajemnych stosunków lepiej uwydatnić indywidualny bogaty dorobek naukowy Kandydata do tytułu oraz jego wybitne zasługi na polu międzynarodowej współpracy naukowo-badawczej, dydaktycznej i organizacyjnej. To zbiorowe wspomnienie posiada dziś moc legitymacji, nadaje uroczystemu aktowi promocji profesora Gerda Meyera dodatkową siłę uprawomocnienia.

Senatowi UKSW godzi się tu przypomnieć, że uczelnia powstała na fundamencie Akademii Teologii Katolickiej w War-

szawie, której protoplastą był Wydział Teologii UW. ATK była zawsze świadoma swej genealogii i nie przestała pamiętać o UW jako o swej Alma Mater. Idąc śladami UW, który zawarł umowę z Uniwersytetem w Tybindze już w 1979 roku, ATK zawarła podobną umowę dopiero w 1988 roku. To zaś znaczy, że UKSW obchodzi w tym roku dwudziestolecie tegoż porozumienia o współpracy i wymianie naukowej z Uniwersytetem w Tybindze. UW natomiast może szczyścić się i wnet będzie mógł obchodzić blisko trzydziestą (1979-2009) rocznicę podpisania umowy z Uniwersytetem w Tybindze. Historycy UW i ATK powinni nadto odnotować fakt, że w roku podpisania umowy (1979) przez strony, profesorowie UW nie mogli brać udziału – chyba z motywów politycznych – w przygotowanych przez Uniwersytet w Tybindze „Warschauer Tage”. W tej dramatycznej sytuacji, zastąpili ich awaryjnie profesorowie ATK: Remigiusz Sobański (prawo), Helmut Juros (etyka), Jan Charytański (teologia katechetyczna), Andrzej Zuberbier (teologia dogmatyczna), którzy byli gośćmi Wydziału Teologicznego, zaproszonymi z okazji rocznicy wyboru papieża Jana Pawła II. Piszący te słowa wygłosił wtedy referat nt. możliwej koncepcji teologii Jana Pawła II na gruncie filozofii Karola Wojtyły (tekst ukazał się drukiem pod innym tytułem: *Die Eigenart theologischen Denkens bei Kardinal Karol Wojtyła* w „Katechetische Blätter” 105 /1980/H.1, s. 29-39).

Senat UKSW będzie w stanie bardziej świadomie zaopiniować moją pozytywną recenzję, jeśli przypomnę nadto fragmenty przemówienia, jakie wygłosiłem, jako rektor ATK, po podpisaniu umowy z Uniwersytetem w Tybindze w dniu 7 listopada 1988 roku. Wtedy powiedziałem:

„Die Unterschreibung unserer Partnerschaft ist ein Akt der Hochschulpolitik. Solche Politik hat Interesse am Leistungsanspruch unserer Hochschulen und zielt auf sichtbaren Nutzen der Wissenschaft. (...) Nach unserem Verständnis aber steht der politische Akt der Vereinbarung eher unter dem bemerkenswerten Sinnspruch scholae et vitae. So zu lesen über dem Eingang zum Evangelischen Stift in Tübingen. Er besagt: Wer für die Schule lernt, genauer, wer das Lernen lernt, wer zuerst das Denken lernt, der lernt auch das Leben (O. Bayer).

Das bedeutet: einen Protestruf, der sich gegen eine Politisierung und Funktionalisierung der Hochschule richtet. Für diese ethische Kultur in der Auslegung der Vereinbarung wollen wir die Verantwortung tragen. (...)

Die Kath.-Theol. Akademie in Warschau kann zwar noch nicht auf eine lange, ruhmvolle Geschichte zurückschauen, so wie die Universität Tübingen und auch nicht wie die Kath.-Theol. Fakultät dieser Universität. Als eine relativ junge Hochschule, sie inaugurierte vor kurzem das 35. akademische Jahr, sammelt sie die wissenschaftlichen Errungenschaften der ersten beiden Generationen von Professoren.

Dennoch: Mit der heutigen Unterzeichnung will unsere Akademie ein Selbstbewusstsein ausstrahlen, ohne dabei überheblich zu sein; sie will Ansprüche erheben, ohne maßlos zu sein; sie will eine Liebe im Suchen nach der Wahrheit deklarieren, ohne Irrtümer zu leugnen. Vor allem aber will sie eine menschliche Gemeinschaft darstellen und eine ehrliche Partnerschaft versprechen.

Infolge der besonderen geopolitischen Lage unserer Hochschulen in Europa haben wir für das Weiterleben der abendländischen Kultur eine große Aufgabe – die Aufgabe: nicht zu trennen, sondern auszugleichen und zu verbinden, nicht als Schranke, sondern als Brücke zu wirken. Unsere Vereinbarung beinhaltet eine Europa-Option.

Aus dem Warschauer Blickwinkel sehen wir durch die Integration Westeuropa, durch die Schaffung eines einheitlichen Binnenmarktes und einer gemeinsamen Struktur in der Hochschulpolitik bis Ende 1992 eine Gefahr für die Einheit Europas heraufziehen. Die Furcht vor einer sog. Festung Europa, d. h. der westlichen Halbinsel Europas, geistert in unseren Diskussionen. Durch den Vollzug solcher Integration würde Westeuropa sich noch stärker abschließen und dadurch die erzwungene Teilung Europas verstärken. Es muss uns gelingen, auch durch unsere Vereinbarung, nicht nur der Integration den provinziellen Stachel zu nehmen, sondern auch zu einer positiven Entwicklung der abendländischen Kultur in ganz Europa beizutragen.

Unsere Vereinbarung hat eine legislatorische Vorgeschichte. Ihre endgültige Fassung ist ein politischer Kompromiss. Sie ist kein Maximum und Optimum der Möglichkeiten, eher eine minimalistische Lebensgrenze, die wir nicht überschreiten dürfen, wenn unsere Beziehungen nicht absterben sollen. Die Regelungen werfen nur ein Schlaglicht auf unser wissenschaftliches Forschungsfeld. Wichtige Bereiche und Ebenen bleiben ausgeklammert. Wir brauchen daher auf dieser schmalen Basis ein intensives Geben und Nehmen. Es gilt, unsere Vereinbarung immer von Neuem zu beherzigen, kontinuierlich mit Leben zu füllen und zügig fortzuentwickeln. (...) Vergleiche mit unseren anderen Verträgen haben in der Hochschulpolitik zwar ihren legitimen Platz, aber im Leben sollen wir eine spezifische Antwort geben auf die Frage nach der Singularität unserer einmaligen Partnerschaft zwischen der Universität Tübingen und der Akademie Warschau”.

Te słowa tworzą dziś niejako hermeneutyczny horyzont przedrozumienia nie tylko zamiaru powierzenia mi przez Jej Magnificencję Rektor UW – za pośrednictwem Jego Magnificencji Rektora UKSW – obowiązku opracowania recenzji, lecz także rozumienia naszej wspólnej historii i obecnej doniosłej chwili: uczczenia profesora Gerda Meyera, głównego pioniera i architekta stosunków między UW i Uniwersytetem w Tybindze. Ta hermeneutyka daje nam do zrozumienia, że na początku był oryginał tekstu naszych umów, którego trwale „czytanie” i wierne „przekłady” w czyn w ciągu ostatnich dziesięcioleci dodawało oryginałowi klarowny sens i wartość, a dziś objawia swe pełne znaczenie w symbolu doktoratu honoris causa. Recenzja daje świadectwo o tym rzeczywistym dziele i udziale profesora Meyera w naszym wspólnym życiu naukowym.

Opinia obejmuje dane biograficzne profesora Gerda Meyera, dane dotyczące jego działalności naukowej, jego dokonań i osiągnięć na polu badań i współpracy, składających się na dorobek, który jest godny nobilitacji. Zostaną one podane w kontekście tych wartości, celów i orientacji, które wyznaczają jego osobowość i przemawiają do nas z etyczną ewidencją, skłaniającą nas do podjęcia słusznej decyzji o przyznaniu mu doktoratu honoris causa. Niekwestionowana szlachetność

osoby i ranga dzieł Kandydata do tytułu jest wpisana w jego bogatą biografię.

Profesor Gerd Meyer urodził się 8 lipca 1942 roku w Berlinie. Jego mistrzem jest sławny politolog Uniwersytetu Heidelberg prof. Klaus von Beyme (notabene w pierwszych dniach stycznia br. przyznano profesorowi von Beyme Schader-Preis 2008). Pod jego kierunkiem napisał dysertację doktorską pt. *Die sowjetische Deutschlandpolitik im Jahre 1952*. Na jej podstawie uzyskał w 1970 roku stopień doktora filozofii (Ph. D.) w zakresie nauk o polityce. W 1976 roku habilitował się w zakresie tej samej dyscypliny na podstawie rozprawy pt. *Bürokratischer Sozialismus. Eine Analyse des sowjetischen Herrschaftssystems*.

Kariera akademicka profesora Meyera jest związana z Uniwersytetem w Tybindze. Uniwersytet ten powołał go (w trybie Hausberufung) stosunkowo szybko na stanowisko profesora. Nasz Laureat pozostał wierny Uniwersytetowi do tej chwili. Pracę badawczą i dydaktyczną na uczelni wiązał z funkcjami kierowniczymi na stanowisku dyrektora Instytutu Nauk Politycznych (w latach 1979-2004) i dziekana Wydziału Nauk Społecznych (w latach 1991-1992).

Dorobek naukowy Laureata jest bardzo obfity. Składa się nań ponad 30 publikacji książkowych oraz ponad 100 rozpraw – artykułów, opublikowanych w pracach zbiorowych i czasopismach fachowych. Autor opublikował je w języku angielskim, niemieckim, polskim, rosyjskim i węgierskim, stając się przez to powszechnie znanym i wysoce uznanym politologiem w kraju i zagranicą.

Międzynarodowa wspólnota naukowa przyznaje jego studiom wysoką wartość poznawczą. Ceni ona Autora jako wybitnego specjalistę nauk o polityce w zakresie psychologii i socjologii polityki, kultury politycznej oraz komparatystycznych studiów o systemach politycznych w różnych krajach, zwłaszcza Europy Środkowej i Wschodniej. W rozprawach podejmuje każdą problematykę badawczą z dużym dystansem teoretycznym i świadomością metodologiczną. W badaniach preferuje empiryczne metody badań ilościowych i jakościowych, nie porzucając jednak humanistycznych interpretacji, np. filozoficznych refleksji Ericha Fromma. Jego studia są poważnym wkładem w rozwój

teoretyczny nauk o polityce. Autor potrafił w nich umiejętnie łączyć precyzyjną diagnozę współczesności, teoretyczną refleksję nad polityką i metateoretyczną refleksję nad naukami o polityce, z praktycznymi celami edukacji politycznej obywateli i z kształceniem społeczeństwa obywatelskiego w zakresie praktykowanej na żywo demokracji. Dzięki temu jest zaliczany do grona uznanych w Niemczech politologów. Jest wysoce poważanym członkiem Niemieckiego Towarzystwa Nauk Politycznych, Międzynarodowego Towarzystwa Psychologii Politycznej, Międzynarodowego Towarzystwa Ericha Fromma, a także ekspertem i opiniodawcą różnych fundacji. Jak przystało na profesora, znaczącego w nauce, jest cenionym w środowisku politologicznym mistrzem, promotorem i opiekunem młodej kadry naukowej: 10 doktorów i 2 doktorów habilitowanych.

Profesor Gerd Meyer, profesor-rezydent Uniwersytetu w Tybindze, który nigdy nie był skłonny do migracji akademickiej w kraju, okazywał jednak permanentnie wielką mobilność i aktywność na międzynarodowym forum naukowym. Jako Gastprofessor wykładał w liczących się ośrodkach politologicznych, m. in. w USA, Rosji, na Węgrzech, a także w Polsce. Współorganizował z partnerami zagranicznymi liczne konferencje naukowe i zabiegał o publikowanie wyników wspólnych projektów badawczych w językach kongresowych z przeznaczeniem do międzynarodowego obiegu. Szczególne miejsce w tej współpracy naukowej i wymianie myśli politologicznej zajmował w życiu profesora Meyera Uniwersytet Warszawski i jego Instytut Nauk Politycznych. Związek ten zaowocował licznymi wspólnie prowadzonymi badaniami węzłowymi i publikacjami. Trudno je dziś przecenić, ponieważ były to na ówczesne czasy – zwłaszcza w latach 1979-1989 – wydarzenia bezprecedensowe w polskim życiu naukowym, zwłaszcza w obszarze polsko-niemieckich badań politologicznych.

Partnerem profesora Meyera ze strony Instytutu Nauk Politycznych UW był profesor Franciszek Ryszka. Razem rozpoczęli współpracę w 1979 roku, która miała swe strukturalne umocowanie we wspomnianej już umowie między Uniwersytetem w Tybindze i UW (z 1978 roku). W latach 1981-1986 zorganizowali 5 dużych konferencji naukowych, które odbyły

się na przemian w Warszawie i Tybindze. Na nich zostały zaprezentowane przez referentów, m.in. przez prof. Stanisława Gebethnera, wyniki badań węzłowych, oparte zarówno na badaniach empirycznych, jak i na przemyśleniach teoretycznych. Materiały konferencyjne ukazały się drukiem w publikacjach książkowych i w czasopiśmie w kolejnych latach, zwłaszcza od 1989 roku. Jedynie tytułem przykładu przytoczę kilka pozycji zasługujących dziś na wyróżnienie, które weszły na stałe do bibliografii politologicznej:

- 1989: G. Meyer, F. Ryszka (red.), *Politische Kultur Polens*
- 1990: G. Meyer, F. Ryszka (red.), *Przemiany wartości a system polityczny. Z problemów kultury politycznej w RFN*
- 1991: G. Meyer, F. Ryszka (red.), *Political Participation and Democracy in Poland and West Germany*
- 2007: G. Meyer, S. Sulowski, W. Łukowski (red.), *Brennpunkte der politischen Kultur in Polen und Deutschland*
- 2007: G. Meyer, S. Sulowski, W. Łukowski (red.), *Problemy kultury politycznej w Polsce i Niemczech*

Ostatnie dwie pozycje prezentują wyniki wspólnego projektu badawczego zrealizowanego w latach 2005-2006. W każdej z wymienionych wyżej publikacji zbiorowych, powstałych w ramach międzyuniwersyteckiej współpracy, Profesor Meyer miał istotny autorski udział merytoryczny i organizacyjno-wydawniczy. W tych wspólnych publikacjach, jak i w autorskich rozprawach – artykułach (chodzi tu o ponad 100 pozycji) prezentuje takie wartości poznawcze, które przekonują studiujących, że mają do czynienia z badaczem wysokiej klasy, uprawiającym nauki o polityce na najwyższym poziomie.

Profesor Meyer łączy po mistrzowsku badania naukowe z dydaktyką politologiczną i w ogóle z edukacją polityczną. Z myślą o studentach nauk humanistycznych i społecznych, ale także o nauczycielach szkół średnich i multiplikatorach Politische Bildung w społeczeństwie cywilnym, wydał on antologię tekstów i zbiory materiałów dydaktycznych, obejmujących także artykuły poświęcone sprawom Polski. Kilka opracowań w tym zakresie nosi tytuły: *Das Parteiensystem in Polen*;

Das politische System Polens, Die Revolution in Osteuropa 1989/90 oraz *Die politische Kultur in Mitteleuropa im Umbruch*. Wszak profesor Meyer prowadzi na Uniwersytecie w Tybindze od 1980 roku regularne zajęcia na temat systemu politycznego w Polsce i kultury politycznej w Polsce. Konsekwentnie też posyła swoich studentów na UW w ramach programu Socrates/Erasmus oraz Szkoły Letniej. Sam także przyjeżdża regularnie z wykładami gościnnymi do INP UW.

Za te zasługi na polu zarówno badań, jak i nauczania i studiów politologicznych w Polsce otrzymał profesor Meyer Medal Uniwersytetu Warszawskiego oraz Złoty Medal Uniwersytetu Wrocławskiego.

Obecnie Uniwersytet Warszawski postanowił uczcić profesora Meyera tytułem doktora honoris causa, to jest najwyższą godnością, jaką ma Uniwersytet do zaoferowania, a dokładnie mówiąc do podarowania. Jednakże każdy tytuł doktora honoris causa jest w rzeczy samej darem darmo danym, łaską, jest mimo wszystkich dokonań kandydata – niezasłużoną, ani tym bardziej kupioną godnością.

Nikt nie może sam sobie nadać stopnia naukowego doktora lub tytułu doktora honoris causa. Doktorant, kandydat do doktoratu nie posiada prawa, ani mocy do wypromowania siebie. Może spełnić tylko konieczne warunki do przeprowadzenia przewodu doktorskiego. Nie może wymusić, aby spełnione przez niego warunki trzeba było *eo ipso* uznać za przyczynę jego własnego sukcesu. Nie może tego wreszcie spowodować nawet napisanie przez doktoranta, zanim umrze, rzekomo wiecznie już gotowej dysertacji. Nikt nie doktoryzuje się, jak nikt – wbrew powszechnemu sposobowi mówienia – nie urodził się. Do uzyskania stopnia naukowego doktora potrzebny jest promotor, tak jak w tradycji uniwersytetów niemieckich mówi się: potrzebny jest ein Doktorvater albo eine Doktormutter (por. Ingo von Münch, *Promotion*, Tübingen 2002).

Potrzeba taka jest jeszcze bardziej wyraźna w przypadku wypromowania kogoś na doktora honoris causa. Tu heretyckie, pelagiańskie, a nawet semipelagiańskie roszczenia do zasługi lub oczekiwania na nagrodę są niedopuszczalne. Tu doktorantowi nie jest dana nawet możliwość westchnienia z ulgą,

że rozprawa jest napisana, egzaminy są zdane, pozostaje jeszcze tylko obrona. Nikt bowiem ani nie zasługuje, ani nie może uzyskać honorowej godności, tytułu doktora honoris causa, z tytułu sprawiedliwości, jakby ona komuś się należała. Otóż tytuł i godność doktora honoris causa jest, powtórzmy raz jeszcze, darem darmo danym, jest niezasłużoną łaską, ofiarowaną komuś ze szlachetnych i wspaniałomyślnych motywów Uniwersytetu. W obecnych, finansowo trudnych dla nauki i każdego uniwersytetu czasach, kiedy kuszą szkołę wyższą złe praktyki udzielania tzw. sponsorom tytułu doctor pecuniae causa, z tym większym naciskiem chcemy razem z Uniwersytetem Warszawskim podkreślić naszą bezinteresowność i gotowość przestrzegania prastarej katolickiej (św. Augustyna) czy reformacyjnej (Lutra) zasady sola gratia w uroczystym akcie nadania tytułu doktora honoris causa profesorowi Gerdowi Meyerowi.

Sądzę, że pomimo tego wszystkiego, co profesor Gerd Meyer chwalebnie dokonał i co wyżej zostało wypunktowane w nauce i we współpracy naukowej w stosunkach między Uniwersyte-tem w Tybindze i Uniwersytetem Warszawskim, między Niemcami i Polską, aby Europa stała się wspólnym obszarem badań i edukacji, wspólnotą interesów i wartości, Uniwersy-tet Warszawski postąpił jak najbardziej wspaniałomyślnie, a jednocześnie obiektywnie najbardziej słusznie, kiedy postanowił obdarzyć Profesora tytułem doktora honoris causa nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce.

Senatowi Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie rekomenduję niniejszą opinię, aby na jej podsta-wie podjął odpowiednią uchwałę popierającą wszczęte postępo-wanie i postanowienie Senatu Uniwersytetu Warszawskiego o nadaniu tytułu doktora honoris causa profesorowi Gerdowi Meyerowi z Uniwersytetu w Tybindze.

Prof. dr hab. Władysław Markiewicz
Polska Akademia Nauk

**Opinia dla Senatu Uniwersytetu Warszawskiego
w związku z nadaniem tytułu doktora honoris causa
profesorowi Gerdowi Meyerowi**

Profesor Gerd Meyer urodził się 8 lipca 1942 w Berlinie. Karierę naukową związał ze słynnym uniwersytetem w Tybindze. Doktoryzował się w 1970 r., Jego promotorem był znakomity teoretyk polityki prof. Klaus von Beyme.

Zarówno dysertacja doktorska, jak i rozprawa habilitacyjna z 1976 r. dotyczyły tzw. sowietologii, która pozostała główną dziedziną zainteresowań poznawczych Meyera mniej więcej do końca lat osiemdziesiątych. W tym czasie ukazują się jego prace (monografie, artykuły, eseje, recenzje) na temat systemu politycznego w Związku Radzieckim oraz Niemieckiej Republice Demokratycznej, rządziej także w innych krajach tzw. obozu socjalistycznego. Jego najważniejszym dziełem z tego zakresu jest książka pt. *Bürokratischer Sozialismus. Eine Analyse des sowjetischen Herrschaftssystems* (Stuttgart Bad Cannstatt, 1977). W swoich analizach radzieckiego systemu panowania politycznego stara się Meyer rygorystycznie przestrzegać weberowskiej zasady uprawiania nauki wolnej od wartościowania, toteż swojej dezaprobatie dla biurokratycznego socjalizmu daje wyraz w następującej formule: „Usunięcie biurokratycznej władzy w ZSRR wydaje się w tej chwili mało prawdopodobne. Wszelako nie można wykluczyć, że prędzej czy później biurokratyczny socjalizm jednak rozwinie się w socjalizm demokratyczny”.

Przyjmując w pełni zasadnie radziecki model biurokratycznego państwa za obowiązujący także w pozostałych zależnych od ZSRR krajach realnego socjalizmu, w swoich opracowaniach dotyczących NRD, a także Polski nie traktuje ich Meyer schematycznie, lecz potrafi dostrzec ich specyfikę i osobliwości ich rozwoju, wynikające m.in. z bliskości i częstotliwości kontaktów z Republiką Federalną Niemiec.

Drugim kompleksem problemowym, którym w swoich badaniach zajął się Gerd Meyer szczególnie intensywnie w latach

dziewięćdziesiątych, jest problematyka kultury politycznej. W jego życiorysie naukowym zajmuje ona miejsce szczególne z tej racji, że właśnie temat: kultura polityczna w Polsce i w Niemczech wybrany został przez Gerda Meyera i Franciszka Ryszkę jako przedmiot współpracy między Instytutami Nauk Politycznych Uniwersytetów w Warszawie i Tybindze. Współpraca ta trwa już ponad ćwierćwiecze i zaowocowała wieloma cennym publikacjami, których współautorem i współredaktorem jest Meyer właśnie. Za szczególnie cenne i dla polskiego partnera bardzo inspirujące uważam te fragmenty w opracowaniach Meyera, które dotyczą związku i zależności wzajemnej między kulturą polityczną a strukturą demokratyczną. Jego zdaniem stabilna demokracja opiera się nie tylko na demokratycznej konstytucji oraz odpowiednich instytucjach i sposobach działań, lecz co najmniej w tym samym stopniu na demokratycznych nastawieniach i sposobach zachowań zwykłych obywateli i elit, które ten system aktywnie i z przekonaniem wspierają, nie bacząc na konflikty w walce o władzę, przekonania i alternatywne strategie działania. Warto w tym miejscu podkreślić, iż w dociekaniach na temat kultury politycznej bardzo wyraziście obok dominujących wskazań politologicznych występują wątki socjologiczne.

Trzecim terenem poszukiwań badawczych Gerda Meyera jest psychologia polityczna. Należy niewątpliwie do najznakomitszych w skali światowej znawców dorobku socjopsychologicznego Ericha Fromma. Nikt też bardziej od niego nie zasłużył się w spopularyzowaniu dzieła tego wielkiego myśliciela i humanisty. W naukowej biografii Fromma *Freiheit wovon, Freiheit wozu? Politische Psychologie und Alternativen humanistischer Politik bei Erich Fromm. Darstellung – Interpretation – Kritik* (Opladen 2002) Meyer przypomina, że to Fromm, jak żaden inny polityczny mędrzec XX wieku, na przekór faszystom i nazistom niezłomnie wierzył w zdolność człowieka do działania na rzecz urzeczywistnienia wartości radykalnego humanizmu. Nie zgadza się z wszystkimi pomysłami Fromma, zwłaszcza z jego psychoanalitycznymi koncepcjami, uważa jednak, że podstawowe dylematy przez niego zgłoszone, takie chociażby jak słynne py-

tanie egzystencjalne „Mieć czy być?” należą do najcenniejszych skarbów myśli ludzkiej.

Czwarty dział w dorobku publikacyjnym Gerda Meyera stanowią najnowsze prace na temat odwagi cywilnej (Zivilcourage). Na pierwszy rzut oka zajęcie się tym problemem wydać się może czynnością niepoważną, w rzeczywistości zaś mamy do czynienia z przedsięwzięciem poznawczym, dydaktycznym i polityczno-wychowawczym, niezwykle ważnym. Problematykę odwagi cywilnej albo odwagi socjalnej – nazwy używane są zamiennie – zaliczyć można zarówno do socjologii dnia powszedniego, jak i do ważnych elementów składowych demokratycznej kultury politycznej. Otóż Gerd Meyer będąc faktycznie inicjatorem, conceptualistą i koordynatorem interdyscyplinarnego projektu badawczego dotyczącego odwagi cywilnej spróbował określić udział takich dyscyplin jak psychologia, pedagogika społeczna, socjologia polityczna, historia, prawo i etyka gospodarcza oraz filozofia i teologia w wykoncowaniu programu badań empirycznych i określeniu zadań teoriopoznawczych i praktyczno-uitylitarnych. Przewiduje rozwój interdyscyplinarnych badań nad odwagą cywilną jako specyficznym typem działania społecznego, którego celem jest urzeczywistnienie powszechnie obowiązujących wartości, a także uzyskanie społecznej akceptacji dla respektowania podstawowych praw człowieka, wszystko to w imię utrwalenia w życiu publicznym demokracji i humanizmu. W każdym razie kategoria odwagi socjalnej może występować w najrozmaitszych kontekstach, zarówno trywialnej codzienności, jak i globalnocywilizacyjnych, wtedy jako element demokratycznej kultury politycznej.

Reasumując pragnę podkreślić, iż profesor Gerd Meyer należy bezsprzecznie do czołówki uczonych – specjalistów w dziedzinie nauki o polityce nie tylko w Republice Federalnej Niemiec, lecz także w skali międzynarodowej. Jego dorobek charakteryzuje się zarówno imponującą ilością publikacji, jak i przede wszystkim ich wysokim poziomem merytorycznym, tj. rozległością i różnorodnością zainteresowań teoriopoznawczych, oryginalnością i odkrywczością pomysłów intelektual-

no-badawczych, zmysłem pragmatycznym i skłonnością do pełnienia służby społecznej.

W uzasadnieniu wniosku o nadanie tytułu doktora honoris causa prof. Gerdowi Meyerowi Instytut Nauk Politycznych UW przytacza liczne i nad wyraz przekonujące świadectwa zasług profesora Meyera dla rozwoju współpracy naukowej polsko-niemieckiej. Pod wieloma względami należałoby doświadczenia z tej współpracy między Instytutami Nauk Politycznych UW i w Uniwersytecie w Tybindze uznać za wzorcowe zarówno gdy idzie o ich rezultaty, jak i o „ludzką” atmosferę, jaka im towarzyszyła. W kształtowaniu takich perfekcyjnych warunków współpracy osobowość profesora Gerda Meyera odgrywała decydującą rolę.

Moim zdaniem profesor Gerd Meyer w pełni zasłużył na zaszczytne wyróżnienie przyznania mu godności doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego.

Uroczystość wręczenia dyplomu
doktora honoris causa
profesorowi
GERDOWI MEYEROWI

Prof. dr hab. Konstanty Adam Wojtaszczyk
Uniwersytet Warszawski

LAUDACJA

Szanowny Panie Prorektorze
Sehr geehrter Herr Professor Meyer
Szanowny Panie Dziekanie
Czcigodni uczestnicy tej podniosłej uroczystości
Panie i Panowie,

Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego powierzył mi zaszczytną funkcję promotora w przewodzie o nadanie godności doktora honoris causa profesorowi Uniwersytetu w Tybindze, Gerdowi Meyerowi. Kiedy inicjator tego przedsięwzięcia, dyrektor Instytutu Nauk Politycznych, profesor Stanisław Sulowski wspomniał o takiej możliwości, przyjąłem ten obowiązek z wielką satysfakcją – ich war sofort Feuer und Flamme. Jest dla mnie wielkim zaszczytem, że mogę z okazji tak ważnej uroczystości, jaką jest nadanie tytułu doktoratu honoris causa profesorowi Gerdowi Meyerowi, przedstawić zarówno jego sylwetkę i osiągnięcia naukowe, jak i związki z Polską, a w szczególności z Uniwersyte-tem Warszawskim.

Profesor Gerd Meyer urodził się 8 lipca 1942 roku w Berlinie. Karierę naukową związał ze słynnym Uniwersytetem w Tybindze, gdzie do dzisiaj pracuje na stanowisku profesora. W 1970 roku obronił pracę doktorską na temat *Die sowjetische Deutschlandpolitik im Jahre 1952*. Otrzymał tytuł doktora w zakresie nauk o polityce. Jego promotorem był znakomity teoretyk polityki profesor Klaus von Beyme. Następnie w 1976 roku habilitował się na podstawie rozprawy *Biurokratische Sozialismus. Eine Analyse des Sowjetischen Herrschaftssystems*.

Profesor Gerd Meyer należy do grona uznanych politologów w RFN. Pełnił różne funkcje akademickie oraz naukowo-badawcze i honorowe w wielu instytucjach i fundacjach. Był kilkakrotnie w latach 1979-2004 dyrektorem Instytutu Nauk Politycznych, a w latach 1991-1992 dziekanem Wydziału Nauk

Spółecznych Uniwersytetu w Tybindze. Zainteresowania badawcze profesora dotyczą czterech obszarów badawczych. Chronologicznie najwcześniej były badania z zakresu tzw. so-wietologii. W tym nurcie mieszczą się zarówno doktorat jak i habilitacja a także liczne monografie, artykuły, eseje i recenzje. W analizach krajów realnego socjalizmu, ocenie radzieckiego modelu biurokratycznego państwa towarzyszy umiejętność wykazania specyfiki rozwoju w NRD i w Polsce.

W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych profesor Meyer w szczególności zajmuje się problematyką kultury politycznej. Kultura polityczna stała się też główną płaszczyzną wspólnych badań naukowych Instytutów Nauk Politycznych w Warszawie i Tybindze. Jej inspiratorami i kreatorami byli ze strony polskiej profesor Franciszek Ryszka, a ze strony niemieckiej właśnie profesor Gerd Meyer. Szczególnie cenna w tym segmencie dorobku naukowego profesora jest analiza zależności między kulturą polityczną a kondycją demokracji.

Trzecim obszarem badań profesora Gerda Meyera jest psychologia polityki. Należy on – jak stwierdza w swojej recenzji profesor Władysław Markiewicz – do najznakomitszych w skali światowej znawców dorobku socjopsychologicznego Ericha Fromma. Na szczególną uwagę zasługuje naukowa biografia Fromma pt: *Freiheit wovon, Freiheit wozu? Politische Psychologie und Alternativen humanistischer Politik bei Erich Fromm. Darstellung – Interpretation – Kritik.*

Czwartym, najnowszym obszarem przedsięwzięć badawczych profesora są kwestie odwagi cywilnej (socjalnej) w kontekście globalno-cywilizacyjnym w odniesieniu do demokratycznej kultury politycznej. W swoim bogatym dorobku naukowym profesor Gerd Meyer ma ponad 300 publikacji książkowych oraz ponad 100 artykułów opublikowanych w języku nie tylko niemieckim, ale również angielskim, polskim, rosyjskim i węgierskim, przez co – jak pisze w swojej recenzji profesor Helmut Juros – stał się powszechnie znanym i wysoce uznawanym politologiem w kraju i za granicą.

Wszyscy recenzenci podkreślają wysoki poziom merytoryczny prac profesora Gerda Meyera, wskazują na rozległość i różnorodność zainteresowań teoriopoznawczych,

oryginalność oraz odkrywczność przedsięwzięć badawczych oraz jego zmysł pragmatyczny.

Profesor Gerd Meyer jest cenionym w środowisku politologicznym mistrzem i promotorem kadry naukowej. W kręgu jego opieki naukowej znalazło się 10 doktorantów i 2 doktorów habilitowanych. O roli profesora Gerda Meyera w rozwoju nauki o polityce w Niemczech świadczy fakt, że był on w okresie 1986-2006 inicjatorem i realizatorem 15 dużych projektów badawczych. Jest recenzentem naukowym Fundacji Eberta, Volkswagena, członkiem Międzynarodowego Towarzystwa Ericha Fromma oraz członkiem Niemieckiego Towarzystwa Nauk Politycznych.

Profesor Gerd Meyer bardzo aktywnie współpracował z ośrodkami zagranicznymi w Polsce, Stanach Zjednoczonych Ameryki, Rosji i na Węgrzech. Współorganizował z partnerami zagranicznymi liczne konferencje naukowe i zabiegał o opublikowanie wyników wspólnych projektów badawczych w językach kongresowych z przeznaczeniem do międzynarodowego obiegu.

Szczególne miejsce w tej współpracy naukowej zajmował Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Jej prawnym umocowaniem była umowa między Uniwersytetem w Tybindze i Uniwersytetem Warszawskim (z 1978 roku). Współpraca została rozpoczęta przez profesora Meyera i profesora Franciszka Ryszkę, a kontynuowana w następnych latach ze strony polskiej przez profesorów Gebethnera, Sulowskiego i Łukowskiego. Podjęcie i kontynuowanie tej współpracy, było jak podkreśla ks. profesor Helmut Juros w swojej recenzji, w trudnych czasach, zwłaszcza w latach 1979-1989, wydarzeniem bezprecedensowym w polskim życiu naukowym w szczególności w obszarze polsko-niemieckich badań politologicznych. Zorganizowano 5 dużych wspólnych konferencji naukowych. Efektem współpracy jest też pięć liczących się na rynku politologicznym monografii opublikowanych w języku polskim, angielskim i niemieckim. Profesor Meyer miał w ich finalizowaniu istotny autorski udział merytoryczny i organizacyjno-wydawniczy.

Zasługą profesora Meyera jest upowszechnienie w procesie dydaktycznym problematyki polskiej w Instytucie Nauk Politycznych w Tybindze. Prowadzi regularne zajęcia na temat systemu politycznego i kultury politycznej w Polsce. Jest promotorem uczestnictwa studentów z Tybingi w Szkole Letniej organizowanej przez Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, a także w programie Sokrates-Erasmus.

Tytuł doktora honorowego jest największym wyróżnieniem, jakie przyznać może nasz Uniwersytet. Nadanie profesorowi Gerdowi Meyerowi doktoratu honoris causa naszej Alma Mater jest w pełni uzasadnione jego zaangażowaniem w rozpoznaniu problematyki polskiej oraz w rozwijaniu kontaktów między środowiskami politologów niemieckich i polskich.

Sehr geehrte Herr Professor, doktor honoris causa. Gestatten Sie bitte, dass ich mich am Ende meiner Rede direkt an Sie wende. Ich gratuliere und ich wünsche Ihnen viel Zufriedenheit mit Ihren Lebenswerk und weitere Erfolge bei allem was Sie in Zukunft planen.

Przemówienie
dziekana Wydziału Dziennikarstwa
i Nauk Politycznych,
prof. dr. hab. Janusza Adamowskiego

Wielce Szanowny Panie Doktorze Honorowy
Panie Rektorze
Prześwietny Senacie
Panie i Panowie tutaj zgromadzeni, a zwłaszcza Dostojna
Małżonko Bohatera dzisiejszej uroczystości oraz Panowie
Doktorzy Honorowi naszej Uczelni

W moim niezbyt długim przemówieniu trudno będzie przedstawić i opisać wszystkie zasługi pana profesora Gerda Meyera, które sprawiły, iż Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych zwrócił się do Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z wnioskiem o nadanie Mu tej najwyższej w świecie akademickim godności – tytułu doktora honoris causa. W laudacji wygłoszonej przez prof. Konstantego Adama Wojtaszczyka usłyszeliśmy jednak wiele ważnych i ciepłych słów na ten temat, co zwalnia mnie niejako z obowiązku szczegółowego wyliczenia tychże zasług.

Powtórzę jednak tylko, iż profesor Gerd Meyer współpracuje z naszą Uczelnią, a w szczególności z Instytutem Nauk Politycznych Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, od ponad 20 już lat. Jest to współpraca bogata i zróżnicowana, albowiem obejmująca wspólne prace badawcze, organizację konferencji naukowych, publikacje oraz promocję młodej kadry.

Profesor Gerd Meyer jest osobą w świecie nauki znaną, posiadającą ogromny dorobek i należącą do grona najbardziej cenionych i uznanych przedstawicieli niemieckiej politologii. Swoją karierę naukową związał z renomowanym Uniwersyteciem w Tybindze, gdzie pełnił m.in. funkcję dziekana Wydziału Nauk Społecznych oraz (wielokrotnie) dyrektora Instytutu Nauk Politycznych. Po dziś dzień pracuje tam na stanowisku profesora.

Pierwsze kontakty naszego Wydziału z profesorem Gerdem Meyerem rozpoczęły się jeszcze u schyłku lat 70., a Jego part-

nerem z polskiej strony był nieżyjący już, niestety, prof. Franciszek Ryszka, wielki znawca problematyki niemieckiej. Efektem tej ożywionej współpracy obu wybitnych przedstawicieli nauki było m.in. 5 konferencji, na przemian obradujących w Polsce i RFN. Konferencje te były poświęcone m.in. zagadnieniom szeroko rozumianej kultury politycznej społeczeństwa, a ich trwałym efektem stały się publikacje, mające ówczesnie bezprecedensowy charakter, stworzone także w oparciu o badania empiryczne, prowadzone w obu państwach. Wspomniane prace, opublikowane w języku niemieckim i angielskim, miały szansę ukazania się drukiem tylko dzięki ogromnemu osobistemu zaangażowaniu prof. Gerda Meyera. Nie muszę bowiem dodawać, jak skomplikowane były to czasy, także dla działalności wydawniczej, zwłaszcza wspólnie podejmowanej z partnerami spoza „żelaznej kurtyny”.

Pragnę ze szczególną mocą podkreślić, że prof. Gerd Meyer jest niestrudzonym propagatorem i popularyzatorem spraw polskich w Niemczech, by wspomnieć chociażby Jego publikacje na temat naszego systemu politycznego i partyjnego. Pod Jego opieką powstawały zresztą nie tylko ważne prace naukowe i podręczniki akademickie, ale także rozprawy autorstwa młodych badaczy: prace licencjackie, magisterskie a nade wszystko doktorskie, poświęcone istotnym polskim sprawom. To dzięki Niemu podejmowano też w Niemczech liczne projekty badawcze związane z naszym krajem, a finansowane przez miejscowe instytucje (nie tylko zresztą naukowe).

Znaczący fragment życia zawodowego prof. Gerda Meyera, a w tym Jego bogaty dorobek naukowy i zainteresowania badawcze, praca dydaktyczna związana z problematyką polską, jak również ożywiona współpraca z naszymi ośrodkami akademickimi (zresztą nie tylko z UW, ale i z Uniwersytetem Wrocławskim) stanowią widomy dowód słuszności decyzji o nadaniu Mu tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego, a więc tego najważniejszego akademickiego wyróżnienia, jakie może ofiarować uczelnia wyższa. I dodajmy od razu – jest to wyróżnienie ze wszech miar zasłużone. Gerd Meyer – co raz jeszcze należy podkreślić – należy bowiem do relatywnie wąskiego grona najwybitniejszych europejskich

specjalistów w zakresie nauk o polityce, budzących szczerą podziw i uznanie nie tylko imponującą liczbą publikacji oraz ich wysokim poziomem merytorycznym, ale także rozległością i różnorodnością swoich zainteresowań badawczych.

Szanowny Panie Profesorze, a jednocześnie Drogi nasz Doktorze Honorowy!

W tym tak szczególnym dla Pana dniu proszę przyjąć szczerę, najserdeczniejsze gratulacje, które przekazuję na Pańskie ręce w imieniu wszystkich pracowników, doktorantów i studentów Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Towarzyszą temu także nasze życzenia nie tylko kolejnych ważnych prac naukowych, ale i dalszej, owocnej pracy na rzecz umacniania więzi współpracy z Uniwersytetem Warszawskim, a zwłaszcza Wydziałem, który mam tutaj zaszczyt reprezentować, jak również wielu jeszcze lat w zdrowiu, szczęściu i osobistej pomyślności.

Przemówienie profesora Gerda Meyera „Odwaga cywilna w polityce i w społeczeństwie”

Wielce Szanowny Panie Prorektorze,
Wielce Szanowni Rektorzy i Prorektorzy zaprzyjaźnionych uniwersytetów,
Wielce Szanowny Panie Promotorze,
Wielce Szanowni Panie i Panowie – Członkowie Senatu,
Wielce Szanowny Panie Dziekanie,
Wielce Szanowny Panie Dyrektorze
Wielce Szanowni Koleżanki i Koledzy,
Szanowni Goście i Przyjaciele!

Naukowca nie może spotkać właściwie większy zaszczyt, niż przyznanie mu godności doktora honoris causa uniwersytetu cieszącego się międzynarodową renomą. Zarówno ten fakt, jak i oczywiście pełne uznania słowa promotora są powodem mojej ogromnej radości. Dołączam do tego moje serdeczne i głębokie podziękowania dla Uniwersytetu i jego Senatu, dla Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, dla recenzentów i nie na ostatnim miejscu dla Instytutu Nauk Politycznych pod dyrekcją prof. dr. Sulowskiego. To Państwo byliście inicjatorami przyznania mi tej godności. Wielu przyczyniło się do tego, abyśmy mogli ten dzień obchodzić w tak uroczysty sposób. Dziękuję także tym wszystkim, którzy dzisiaj przybyli na tę uroczystość.

Dzień ten nie byłby jednak możliwy bez wspólnego zaangażowania wielu Koleżanek i Kolegów przez ponad trzy dziesięciolecia. Im wszystkim chciałbym podziękować za współpracę nacechowaną zawsze wzajemnym szacunkiem, naukową dociekliwością i osobistym uznaniem. W Warszawie poza wielką gościnnością spotkałem się także z osobistą, naukową i polityczną odwagą. Odwaga i odwaga cywilna w społeczeństwie i w polityce – właśnie takim tytułem opatrzyłem moje dzisiejsze słowo dziękczynne. To jest nie tylko temat moich własnych badań oraz temat obecny w niemieckim społeczeństwie, ale jak myślę także motyw przewodni najnowszej polskiej historii.

Tybinga – Warszawa: doświadczenia i wzajemne poznawanie się.

Nasza współpraca rozpoczęła się przed 28 laty, gdy po raz pierwszy przyjechałem do Polski w samym środku burzliwych czasów Solidarności. Polska była wówczas dla mnie prawie nieznanym krajem. Dramatyczne wydarzenia tamtego czasu wzbudzały moją ciekawość. Fascynował mnie opór i odwaga milionów ludzi, idee i siła tego ruchu. Sprawy poruszające wówczas ludzi i politykę przybliżało mi wielu dobrze znających je z autopsji rozmówców, wśród nich sympatyczny młody asystent Stanisław Sulowski. Przybliżył mi wówczas także miasto i jego historię. Wtedy szczególnie poruszyły mnie w muzeum historii miasta na Starym Rynku wstrząsające dokumenty poświadczające niszczycielską wolę niemieckich okupantów podczas II wojny światowej oraz bohaterskie polskie i żydowskie powstania w Warszawie. Momenty te naładowane były taką emocją, że skłoniły mnie do pogłębionego zajęcia się Polską i jej stosunkiem wobec Niemiec i Niemców.

W niedługim czasie po tym wydarzeniu wypełniliśmy życiem partnerskie porozumienie między Uniwersytetami Warszawskim i w Tybindze, po raz pierwszy także odnośnie do dyscyplin polityki i socjologii, włączając w jego realizację również członków Polskiej Akademii Nauk. W ówczesnej Polsce spod znaku autorytarnego reżimu generała Jaruzelskiego otwarta rozmowa z kolegami z Zachodu o polityce i społeczeństwie wymagała nieco odwagi od koleżanek i kolegów z Warszawy, ale i od nas, gdy przekazywaliśmy informacje o badaniach, które często były niewygodne dla wówczas rządzących. Odwagę tę osobiście odbierałem jako odwagę mądrej samorealizacji. Byłem pod wrażeniem niezależności myślenia i badań naukowych zachowanych pomimo represji politycznych. Ochronny parasol nad tym przedsięwzięciem dźwizył przede wszystkim – zbyt wcześnie zmarły – Franciszek Ryszka. Wspólnie z nim mogłem opublikować w 1985 roku – po raz pierwszy w języku niemieckim – studia empiryczne nt. kultury politycznej w Polsce. Od niego wiele też nauczyłem się o heroicznej i ambiwalentnej karcie polskiej historii.

Czym jest odważne dążenie ku wolności pokazało wielu Polaków pozostałej Europie w sposób wywierający głębokie wrażenie dużo wcześniej, niż dopiero po 1945 roku. Czerwoną nicią przewijały się przez ostatnie dwa stulecia polskiej historii nadzwyczajna zdolność do kolektywnego samoorganizowania się, do solidarności w podziemiu oraz do odważnej obrony przed zewnętrznymi i wewnętrznymi represjami. Zjawiskom tym towarzyszyły niezliczone akty odwagi osobistej, nieunikające ogromnego ryzyka, nielekające się kary więzienia czy też nawet śmierci. Drogi życiowe i poglądy takich postaci jak choćby Janusza Korczak czy Maksymiliana Kolbe wywarły na mnie głębokie wrażenie. Tak samo jak odważne, wypowiedziane wcześniej pod adresem Niemiec słowo polskich biskupów: „Przebaczamy i prosimy o przebaczenie”. W ten sposób w historii Polski można odnaleźć wyjątkowo długi łańcuch powstań, udanych i nieudanych rewolt, znanych i jeszcze większej liczby nieznanymi bohaterów. Tym niemniej jednak, i na to zwrócili moją uwagę moi polscy koledzy: w kulturze politycznej Polski, tej wczorajszej, ale i także współcześnie można znaleźć także problematyczne elementy mieszczące się w polu napięć pomiędzy demokracją i autorytaryzmem, pomiędzy zdrowym patriotyzmem i rozdętym nacjonalizmem.

Po nieudanych rewoltach i reformach Polska, jako pierwsza w Europie środkowej i wschodniej, przezwyciężyła system komunistyczny i rozpoczęła w 1989 roku proces radykalnej transformacji, którego celem był demokratyczny system gospodarki rynkowej. Demokratyzacja wszystkich obszarów życia, kultury politycznej oraz ukształtowanej mentalności, jak ukazuje wiele badań, wymaga wielu dziesięcioleci. Dlatego też żaden naród nie powinien uważać się za wzór demokracji wobec innego i pouczać go, a już na pewno nie Niemcy wobec Polaków. Często nie dostrzega się przecież, że także Niemcy musiały po 1945 roku pokonać długą i ciężką drogę ku – w pewnym zakresie – stabilnej demokracji i ku utrwalonemu demokratycznemu sposobowi myślenia. Działo się to – przede wszystkim po roku 1949, ale także w ramach procesu zjednoczenia Niemiec – stosunkowo sprzyjających warunkach gospodarczych. Polacy po roku 1989 musieli wykazać jednak o wiele większą

odwagę i ufność, przystępując do realizacji wielkiego bezprecedensowego w historii eksperymentu postkomunistycznej transformacji. Dzisiaj Polska może – pomimo wielu kryzysów – wykazać się wywołującymi głębokie wrażenie sukcesami na tej drodze.

W obu krajach występują jednak nadal określone deficyty na drodze ku demokratycznej kulturze politycznej. Istnieją podobne problemy i tematy wywołujące ostre kontrowersje i często wymagające odwagi, by się im przeciwstawić, czy też dać świadectwo prawdzie. Należą do nich na przykład stosunek do ciemnych kart własnej historii, do dawnego i nowego nacjonalizmu i antysemityzmu, do etyki i korupcji sprawujących władzę, do przemocy i ksenofobii. Przed dwoma laty skłoniło to dwunastu polskich i niemieckich kolegów z Warszawy i z Tybingi do postawienia samokrytycznych pytań dotyczących nadal istniejących porównywalnych deficytów odnoszących się do kultury politycznej zarówno w Polsce, jak i w Niemczech. Nasza wspólna książka uwidoczniła różnice i podobieństwa. Ani rosnący dobrobyt w zglobalizowanym kapitalizmie, ani też nowe instytucje i normy prawne nie są wystarczające – wynika to z niemieckiego doświadczenia – dla stworzenia stabilnej demokracji przenikającej całe społeczeństwo. Dla zakorzenienia się demokracji nie tylko jako formy sprawowania władzy, ale także jako formy społeczeństwa oraz stylu życia niezbędne są nowe sposoby wychowawcze, doświadczanie demokracji w życiu codziennym oraz niezależne od partii politycznych kształcenie polityczne. Wiele już osiągnięto. Niemcy nie poradzili sobie jednak jeszcze w żadnym razie w szczególności z groźbą pravicowego ekstremizmu, ksenofobią oraz przybierającą na sile przemocą w życiu codziennym np. w szkole. Kontrowersyjne pozostają nadal moralny i polityczny wymiary kształtowania się opinii w sprawie komunistycznej przeszłości i jej następstw. Kwestia ta polaryzuje bardziej w Polsce niż w Niemczech, gdzie młoda generacja dorasta w warunkach dalece niewystarczającej wiedzy o NRD. W końcu po obu stronach Odry obserwujemy dzisiaj nowe ambiwalentne zjawisko utrwalającego się dystansu wobec partii politycznych i polityków w warunkach niepokromionego kapitalizmu. Przybierają na sile obojętność

i pesymizm odnośnie do wydolności systemu demokratycznego. Ubóstwo na skalę masową i niesprawiedliwość społeczna prowadzą do rosnącego deficytu legitymizacji elit i wielu instytucji państwowych.

Publikując tę książkę, która ukazała się mniej więcej przed rokiem równocześnie w językach polskim i niemieckim, jak i realizując wiele innych projektów oraz spotkań pragnęliśmy przyczynić się do zmniejszenia stanu niewiedzy, redukcji uprzedzeń i potencjałów konfliktów między naszymi krajami. Dlatego też byłem i jestem wdzięczny za wspaniałą ofertę Szkoły Letniej warszawskiego Instytutu, która od wielu lat pomaga niemieckim studentom, także tym z Tybingi, lepiej poznać i zrozumieć historię, politykę i społeczeństwo Polski. Cieszę się także z oferty gościnnych wykładów, oznaczających powrót do Warszawy.

Dzięki inspiracji stanowiącej, nie na ostatnim miejscu, efekt współpracy z naszymi polskimi koleżankami i kolegami w badaniach i w nauczaniu stale zajmowały mnie trzy obszary tematyczne: z jednej strony kultura polityczna w obu krajach, a więc problem, jak ludzie myślą, odczuwają i działają w sposób polityczny zarówno w okresach autorytaryzmu, jak i w warunkach demokracji; z drugiej strony systemy władzy w Europie Środkowej i Wschodniej, włączając NRD; w końcu, także w ostatnim dziesięcioleciu, temat odwagi cywilnej jako cnoty obywatelskiej, oraz jako wyraz społecznie odpowiedzialnej polityki i społeczeństwa obywatelskiego. Dla obrony przed starymi i nowymi siłami antydemokratycznymi oraz dla zapewnienia tolerancji i pokojowego rozwiązywania konfliktów nieodzowne są zaangażowanie, odwaga cywilna oraz odwaga w wymiarze społecznym na co dzień. Co to oznacza? Co wspiera, a co stanowi przeszkodę dla tej odwagi? I w jaki sposób możemy jej udzielić praktycznego wsparcia?

Odwaga w polityce, odwaga cywilna i odwaga w wymiarze społecznym w życiu codziennym.

Pojęcie odwaga cywilna jest znane i uznane w Niemczech od wielu lat, podczas gdy w innych językach jest dalece nieznane.

W przeciwieństwie do tego w języku polskim zawsze można mówić o „odwadze cywilnej”. W Niemczech pojęcie odwagi cywilnej kojarzone jest przede wszystkim z sytuacjami, w których występuje przemoc, z usprawiedliwionym wołaniem o bliższe przyjrzenie się sytuacji i o ingerencję w przypadku wystąpienia niebezpieczeństwa czy zagrożenia, jawnej ksenofobii lub napaści z pobudek pravicowo ekstremistycznych. Niezależnie od tego w zakładach pracy i w administracji, w instytucjach o charakterze socjalnym i oświatowym, w kościołach oraz w partiach politycznych mamy także często do czynienia z powstawaniem struktur władzy, konfliktów oraz problematycznych sytuacji. O ile chce się w tym względzie cokolwiek zmienić wymaga to należytą porcji odwagi cywilnej. Odwaga cywilna, czy też odwaga w wymiarze społecznym jest zarówno nieodzowną jak niewygodną cnotą obywatelską – notabene: cnotą niewygodną tak dla możnych, jak i dla obywateli – przede wszystkim w tych dziedzinach, które kształtują społeczną codzienność obywateli i w których oczekiwana i okazywana jest w zbyt dużej mierze postawa dostosowania się.

Okazanie odwagi cywilnej, czy też odwagi w wymiarze społecznym oznacza: płynięcie pod prąd, ryzykowanie konfliktu, wypowiedzianie czegoś w niezawalowany sposób lub publiczne występowanie na rzecz demokratycznych i ogólnoludzkich wartości oraz w imię słusznych interesów, także wtedy, gdy oznacza to znajdowanie się w sytuacji mniejszości oraz gdy może to mieć szkodliwe osobiste następstwa. Są to sytuacje, w których nie chodzi w pierwszej mierze o własne korzyści, czy też materialny zysk. W takich sytuacjach nie ma także pewności osiągnięcia sukcesu, w rezultacie odważnej interwencji, samobrony, czy też ujęcia się za inną osobą. Są to sytuacje pełne ryzyka, napawające strachem, wymagające w równym stopniu odwagi i rozsądku, oraz w których potrzebne jest wsparcie ze strony innych.

Okazywania odwagi cywilnej nie można domagać się w sposób moralizatorski z wyciągniętym palcem wskazującym. Nikt z nas nie jest żadnym bohaterem. Nie narażanie się na konflikt, nie ryzykowanie zbyt wiele, w tym przede wszystkim obrażeń, bądź też znacznych osobistych lub zawodowych strat

jest usprawiedliwione i może być całkiem racjonalne. Odwaga cywilna może być więc rozumiana jako połączenie poczucia osobistej godności z szacunkiem dla innych. W praktyce wspólnie oddziałują tutaj kompleksowo czynniki osobiste i sytuacyjne umiejscowione w społecznych i politycznych kontekstach. Dopiero od ostatniego dziesięciolecia są prowadzone w tym względzie interdyscyplinarne miarodajne badania.

W obszarze polityki odwagę i odwagę cywilną odnajdujemy zarówno w publicznej krytyce społecznych nieporządków i polityki państwa, w opozycyjnym sposobie zachowania się obywateli, jak i też w przywódczej działalności elit władzy.

Odwaga w polityce oznacza dzisiaj przede wszystkim:

- przeprowadzanie niezbędnych w dłuższej perspektywie, niepopularnych reform, których pozytywne efekty nie będą odczuwalne przed kolejnymi wyborami, jak np. konsolidacja budżetu, reformy strukturalne w dziedzinie ochrony zdrowia i spraw socjalnych, czy działania w dziedzinie ochrony środowiska wymagające ograniczeń i poświęceń, także i po to, by chronić przyszłe generacje przed ujemnymi następstwami;
- przeciwstawianie się pokusom populizmu, nacjonalizmu oraz zbyt prostym rozwiązaniom, przrzucaniu winy na innych i na zewnątrz; wypieranie się własnej odpowiedzialności odnoszącej się do przeszłości i teraźniejszości;
- przełamywanie milczenia własnego rządu, bądź partii i głoszenie prawdy, którą wielu już zna lub się jej domyśla, ale którą raczej przemilcza się, ze względu na następstwa zarówno odnośnie do własnej osoby, jak i odnośnie do wyborczej klienteli (okazywanie odwagi wobec przyjaciół jest szczególnie trudne nie tylko w polityce, sztydzenie z kogoś ma szczególne zastosowanie wśród partyjnych przyjaciół);
- otwarte nazywanie po imieniu wpływu lobbystów i partykularnych interesów, roli korupcji, samo bogacenia się

sprawujących władzę oraz nieformalnych powiązań, co wciąż czynią odważni, krytyczni dziennikarze;

- odwaga w polityce mogłaby także oznaczać przyznawanie zarówno po stronie rządowej, jak i opozycyjnej, że jeszcze nie znaleziono właściwego rozwiązania, zamiast mamienia opiniami, iż „wszystko jest pod kontrolą”, a w konsekwencji rezygnację z dramatyzowania w niewiarygodny sposób błędów popełnianych przez przeciwnika;
- polityka nacechowana odwagą polega dzisiaj także na rozwijaniu przekonujących i motywujących wizji przyszłości. W polityce zawsze byli obecni innowatorzy i wizjonerzy, których wpierw wyśmiewano, stawiano poza margines i odrzucano jako rzekomych dziwaków, by na końcu przyznać im w mniejszym, bądź większym stopniu rację.

Były niemiecki prezydent federalny Richard von Weizsäcker ujął to kiedyś w następujący sposób: „Najważniejszym zadaniem dalekowzrocznego przywództwa jest uczynienie z perspektywnie niezbędnego przedsięwzięcia przedmiotu większościowej akceptacji w krótkiej perspektywie.” (tygodnik „Die Zeit” nr 10/2003). Adresatami tego przesłania są więc nie tylko politycy i elity społeczne, ale także sami obywatele.

W jaki sposób można udzielać wsparcia postawom odwagi cywilnej i odwagi w wymiarze społecznym w życiu codziennym?

W pierwszym rządzie nasuwa się zasadnicze pytanie: czy społeczeństwo, czy sprawujący władzę i czy również obywatele pragną obecności odwagi cywilnej we wszystkich dziedzinach życia? I to także wtedy, gdy odważne, zaangażowane zachowanie byłoby niewygodne dla wszystkich jego uczestników, przynosząc im uszczerbek? Chodzi przy tym nie o czyny bohaterskie, ale o odwagę, na co dzień we własnym otoczeniu. „Najczęściej bezprawie zaczyna się od małych rzeczy – i w takich przypadkach można się jeszcze mu skutecznie przeciwstawić odwagą i odwagą osobistą”. (Roman Herzog w Nowym Jorku w maju 1997 roku). W jaki sposób można jednak praktycznie udzielić

wsparcia postawom odwagi cywilnej i odwagi w wymiarze społecznym w życiu codziennym, w ramach współżycia społecznego? (podręcznik zatytułowany *Nauczyć się odwagi cywilnej*, którego byłem pomysłodawcą ukazuje możliwości działania obywateli i zawiera dydaktyczne modele dla kształcenia politycznego.)

Uważam, że moglibyśmy wzmocnić odważne zaangażowanie na rzecz demokratycznych wartości oraz nasze postawy przeciwne nadużywaniu władzy, przemocy i ksenofobii poprzez motywowanie na rzecz takich postaw w procesie wychowawczym oraz doświadczeniem, w drodze kształtowania kompetencji do działania w sferach socjalnej i politycznej, w drodze stwarzania korzystniejszych ku temu warunków przez nauczających i przełożonych.

Rozpocznijmy od ostatniej kwestii. W wielu instytucjach nadal brakuje know-how oraz klimatu dla konstruktywnego rozwiązywania konfliktów. Znaczący to uczyć racjonalnej argumentacji, stosowanej w sposób fair, zachęcać do kwalifikowanej rozbieżności zdań bez uszczerbku dla osób, których to dotyczy. Niemniej ważna jest zmiana struktur i sposobów zachowania, które generują bezradność i strach. Chodzi przy tym o stwarzanie klimatu, który ciągle wspiera odwagę cywilną zarówno „odgórnie”, jak i „oddolnie”, także wtedy, gdy często jest to niewygodne. Decydujące jednak są rzeczywiste przykłady postaw w rodzinie, szkole, w kościołach, partiach politycznych, w społeczeństwie i polityce. Pozytywne doświadczenia oraz „kultura uznania” dla działań prospołecznych są kluczem dla skutecznego wspierania pożądaných postaw.

Niemniej ważne jest rozwijanie i przekazywanie określonych zdolności osobistych, w tym w szczególności takich, jak:

- pewność siebie, wewnętrzna i w kontaktach z innymi osobami;
- wrażliwość na bezprawie i naruszanie wartości humanistycznych i demokratycznych;

- zdolność do wczuwania się w sytuacji innych oraz gotowość do przejmowania odpowiedzialności przede wszystkim za innych;
- właściwa ocena ryzyka, korzyści i strat;
- niezależność i zdolność do niekonformistycznych zachowań w grupie;
- zdolność do właściwego i elastycznego reagowania w przypadku konfliktów;
- kompetencja merytoryczna, zdolność do artykułowania i argumentowania.

Nasze badania pokazują, że wychowanie, praktyczne doświadczenia oraz uzyskiwanie wsparcia już w domu rodzinnym w istotny sposób przyczyniają się do odważnych zachowań młodych ludzi w wymiarze społecznym. Przede wszystkim jednak to instytucje edukacyjne, ze szkołą na czele powinny kształtować formy zachowania społecznego w procesie nauczania i wspierać społecznie odpowiedzialne, a więc także odważne działanie. Pozytywne wyniki seminariów i programów ćwiczeniowych potwierdzają: odwagi cywilnej można w pewnym wymiarze nauczyć się przede wszystkim w związku z sytuacjami, w których ludzie są zagrożeni lub wykluczeni, w konfrontacji z przemocą, mobingiem i rasizmem. W ten sposób, tak jak w przypadku kursu pierwszej pomocy medycznej, nie jest się już bezradnym w określonych sytuacjach. Poprzez kształcenie polityczne możemy osiągnąć rezultat, w wyniku, którego ludzie będą okazywali większą wrażliwość wobec określonych wartości i będą bardziej świadomi i umotywowani do podjęcia działania na rzecz innych. Będą również mieli poczucie większej kompetencji w tej dziedzinie. Niektórych z wyżej nazwanych osobistych zdolności nie można jednak wykształcić w krótkim czasie. Odważne działanie, gotowość do podejmowania ryzyka w imię dobra innych ma bowiem swoje korzenie w osobistym przekonaniu o właściwym i koniecznym działaniu oraz w przekonaniu o tym, że działanie takie ma sens także nawet wtedy, gdy wiadomo, że może nie przynieść ono pozytywnych rezultatów, bądź może wiązać się z uszczerbkiem. Osoba okazująca

odwagę cywilną czy odważna nie zawsze osiąga to, co oczekuje. Uzyskuje jednak coś zupełnie innego: przekonanie, że postąpiła zgodnie z własnym sumieniem, że jest w porządku wobec samej siebie oraz to, że dodała odwagi innym i nie uchyliła się od odpowiedzialności, a także świadomość, że przypomniała innym, co to znaczy mieć rację. Goethe zauważył kiedyś: „Odwaga to jednocześnie siła, geniusz i czary”. Odwaga cywilna i odwaga w wymiarze społecznym są wyrazem zachowania osobistej tożsamości i społecznej odpowiedzialności; ochrania integralność i wolność innych. Czy też, jak to wyraził Willy Brandt: „Tam gdzie nie ma miejsca dla odwagi cywilnej, tam nie ma też miejsca dla wolności”.

Bardzo dziękuję za uwagę oraz raz jeszcze za ogromny zaszczyt, który dzięki Państwu w tych dniach dostąpiłem.

Prorektor UW, prof. Włodzimierz Lengauer rozpoczyna uroczystość wręczenia dyplomu honoris causa prof. Gerdowi Meyerowi

Der Prorektor der Universität Warschau, Herr Professor Włodzimierz Lengauer, eröffnet die Feier zur Verleihung der Ehrendoktorwürde an Herrn Professor Gerd Meyer

Laudację wygłasza prof. Konstanty Adam Wojtaszczyk

Die Laudatio hält Herr Professor Konstanty Adam Wojtaszczyk

Przemawia dziekan Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW, prof. Janusz Adamowski

Es spricht der Dekan der Fakultät für Journalistik und Politische Wissenschaften der Universität Warschau, Herr Professor Janusz Adamowski

Prorektor UW, prof. Włodzimierz Lengauer wręcza dyplom doktora honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego prof. Gerdowi Meyerowi

Der Prorektor der Universität Warschau, Herr Professor Włodzimierz Lengauer, überreicht Herrn Professor Gerd Meyer die Urkunde über die Ehrendoktorwürde

Wykład wygłasza
prof. Gerd Meyer

*Herr Professor Meyer
hält seine Ansprache*

Prof. Gerd Meyer i prof. Włodzimierz Lengauer tuż po zakończeniu uroczystości

Herr Professor Gerd Meyer und Herr Professor Włodzimierz Lengauer unmittelbar nach dem Abschluss der Feier

Prof. Gerd Meyer z małżonką
Herr Professor Gerd Meyer mit seiner Gattin

Prof. Gerd Meyer odbiera gratulacje od uczestników uroczystości
Herr Professor Gerd Meyer nimmt die Glückwünsche der Teilnehmer an der Feier entgegen

**Feier anlässlich der Verleihung
der Ehrendoktorwürde
der Universität Warschau an**

Gerd Meyer

Warschau, den 24. November 2008

**Programm der Feier
zur Verleihung der Ehrendoktorwürde an
Herrn Professor Gerd Meyer**

- ❖ *Nationalhymne*

- ❖ Eröffnung der Feier durch den Prorektor
der Universität Warschau,
Herrn Prof. Dr. habil. Włodzimierz Lengauer

- ❖ Laudatio des Promotors,
Herrn Prof. Dr. habil. Konstanty Adam Wojtaszczyk

- ❖ Ansprache des Dekans der Fakultät für Journalistik
und Politikwissenschaften,
Herrn Prof. Dr. habil. Janusz Adamowski

- ❖ Überreichung der Urkunde über die
Ehrendoktorwürde

- ❖ *Gaude Mater Polonia*

- ❖ Ansprache des Ehrendoktors,
Herrn Professor Gerd Meyer

- ❖ Abschluss der Feier durch den Prorektor
der Universität Warschau,
Herrn Prof. Dr. habil. Włodzimierz Lengauer

- ❖ *Gaudeamus igitur*

**Beschluss Nr. 178 des Senats
der Universität Warschau
vom 18. Juni 2008
über die Annahme der Gutachten und die Verleihung
der Ehrendoktorwürde der Universität Warschau**

Aufgrund des Artikels 62, Absatz 1, Satz 9 des Gesetzes vom 27. Juli 2005 des Hochschulgesetzes (Amtsblatt Nr. 164, Pos. 1365 mit späteren Änderungen) sowie § 8 des Statuts der Universität Warschau (Amtsblatt der Universität Warschau Nr. 7a, Pos. 94 mit Änderungen) und nach Kenntnisnahme der Gutachten von Prof. Wiesław Bokajło von der Universität Wrocław, von Prof. Helmut Juros von der Kardinal-Stefan-Wyszyński-Universität in Warschau, von Prof. Władysław Markiewicz von der Polnischen Akademie der Wissenschaften, die die wissenschaftliche Leistung von Prof. Gerd Meyer, den Kandidaten für den Ehrendokortitel der Universität Warschau betreffen, beschließt der Senat der Universität Warschau Folgendes:

§1

Herrn Professor Gerd Meyer wird der Ehrendokortitel der Universität Warschau verliehen.

§2

Der Beschluss tritt am Tag seiner Beschlussfassung in Kraft.

Vorsitzende des Senats der Universität Warschau
Rektorin
Prof. Dr. habil. Katarzyna Chałasińska-Macukow

Prof. Dr. habil. Wiesław Bokajło
Universität Wrocław

**Gutachten für den Senat der Universität Warschau
im Zusammenhang mit der Verleihung der
Ehrendoktorwürde an Professor Gerd Meyer**

Prof. Dr. habil. Gerd Meyer, geboren am 8. Juli 1942 in Berlin, ist Professor am Institut für Politikwissenschaft an der Eberhard Karls Universität in Tübingen, Hochschullehrer an vielen Universitäten in Kanada, in den USA, in Russland und Polen, Mitglied vieler internationaler wissenschaftlicher Gesellschaften und Beiratsgremien deutscher Behörden.

Zum ersten Mal wurde er 1979 Direktor des Instituts für Politikwissenschaft an der Universität in Tübingen. In dieses Amt wurde er dann in den Jahren 1994-1995, 2000-2001 und 2004-2005 gewählt. In den Jahren 1991-1992 war er an derselben Universität auch Dekan der Fakultät für Sozialwissenschaften. In den Jahren 1986-1991 war er Koordinator interdisziplinärer Forschungen an „deutsch-deutschen (BRD-DDR)“ Studien, die von den Universitäten in Tübingen und Jena (DDR) durchgeführt wurden.

Während er diverse akademische Funktionen ausübte, vervollkommnete Professor Meyer sein wissenschaftliches und Forschungsinstrumentarium im Bereich sowjetologischer Forschungen sowie seine didaktischen Fähigkeiten, vor allem an amerikanischen Hochschulen. Dank der Volkswagen-Stiftung hielt er sich als „Visiting Professor“ in der Abteilung für Politikwissenschaft am Institut für Mittel- und Osteuropa an der University of Columbia (New York) auf. 1986 hielt Professor Meyer eine Reihe von Vorlesungen an amerikanischen Universitäten (Harvard, Brown, Stanford, Oglethorpe University, University of Arizona in Phoenix, University of Connecticut in Storrs). 1991 lehrte er als Gastprofessor an der Hochschule für Internationale Studien in Denver, 1995 an der Jackson School of International Studies an der Washington University in Seattle. 1994 knüpfte er, bis heute bestehende, institutionelle Kon-

takte mit russischen Universitäten, der Universität in Sankt Petersburg und der Moskauer Staatlichen Universität (MGU).

Parallel arbeitete Professor Meyer mit ungarischen, tschechischen und insbesondere mit polnischen Politologen und Soziologen zusammen. Im Falle der polnischen Wissenschaftler begann die Zusammenarbeit mit den Kontakten zu einem der hervorragendsten polnischen Politologen, Professor Franciszek Ryszka. Sie brachten es 1979 gemeinsam zur Zusammenarbeit (im Rahmen eines Vertrags zwischen den Hochschulen) zwischen dem Institut für Politische Wissenschaften der Universität Warschau und dem Institut für Politikwissenschaft an der Universität in Tübingen. Das Ergebnis dieser Zusammenarbeit war der im Jahre 1980 unterzeichnete Partnerschaftsvertrag zwischen der Universität in Tübingen und der Universität Warschau. Als Anerkennung der Verdienste für polnische Politologen und Soziologen erhielt Professor Meyer die „Medaille der Universität Warschau“.

1992, während des wissenschaftlichen Aufenthalts von Professor Wiesław Bokajło am Institut für Politikwissenschaft an der Universität in Tübingen kam die Idee auf, die Zusammenarbeit zwischen Politologen aus Wrocław und Tübingen aufzunehmen: 1996 wurde im Rektorat der Universität Wrocław der Vertrag über wissenschaftliche Zusammenarbeit zwischen dem Institut für Politische Wissenschaften der Universität Wrocław und dem Institut für Politikwissenschaft der Eberhard Karls Universität in Tübingen unterzeichnet. 2001 erhielt Professor Meyer für die Entwicklung der Zusammenarbeit zwischen Politologen, Psychologen und Soziologen aus Tübingen und Wrocław, in Anerkennung seiner Verdienste für die akademischen Kreise Wrocław die „Goldmedaille der Universität Wrocław“.

Professor Gerd Meyer ist ein in Europa, Russland und in den Vereinigten Staaten bekannter und anerkannter Politologe, insbesondere im Bereich der Theorie politischer Systeme und ihrer vergleichenden Analyse, vor allem von Staaten Mittel- und Osteuropas, auf dem Gebiet der politischen Kultur und Axiologie der Politik sowie der Soziologie der Politik und der politischen Psychologie. Er verfasste sieben Monographien

in deutscher, englischer, polnischer und russischer Sprache, er war Mitautor von 23 Monographien sowie Herausgeber von Sammelchriften. Professor Meyer ist Autor von über hundert Artikeln, Berichten, Rezensionen sowie Skripten für Studenten und einer Auswahl von Quellen sowie bibliographischen Hinweisen, die Fragen betreffen, die Gegenstand der Forschungsinteressen von Professor Meyer sind; angefangen mit dem politischen System der DDR, den politischen Parteien in der DDR und der BRD, dem deutschen Problem, dem politischen System der Sowjetunion über die Einführung in die Politikwissenschaft bis zum politischen und Parteiensystem Ungarns, Polens und der Bundesrepublik, politischer Kultur, demokratischer Legitimität, Autoritarismus. Er war wissenschaftlicher Betreuer von über zehn Doktorarbeiten, die der Analyse politischer Systeme ost- und mitteleuropäischer Staaten gewidmet waren sowie von zwei Habilitationsschriften. Von 1986 bis 2006 war Professor Meyer Initiator von fünfzehn großen Forschungsprojekten im Bereich der Politologie und Soziologie, die von deutschen wissenschaftlichen Stiftungen finanziert wurden. Professor Meyer ist Mitglied der Internationalen Gesellschaft für Politische Psychologie, Mitglied der Internationalen Erich-Fromm-Gesellschaft und Mitglied der Deutschen Vereinigung für Politische Wissenschaft, Er arbeitet eng mit vielen wissenschaftlichen Zeitschriften zusammen, als Redakteur oder Mitglied ihrer wissenschaftlichen Räte. Er ist Herausgeber einer Reihe von Monographien, die der Politik, der Gesellschaft und der Kultur Mittel- und Osteuropas gewidmet ist, den Titel „Tübinger Mittel- und Osteuropastudien“ trägt und vom Francke Verlag Tübingen herausgegeben wird. In dieser Reihe erscheinen auch gemeinsame polnisch-deutsche Monographien.

Professor Meyer arbeitet auch eng mit solchen Institutionen zusammen, wie der Bundeszentrale für Politische Bildung und dem Internationalen Zentrum an der Universität in Tübingen, das u. a. Sommerkurse für ausländische Studenten organisiert, an denen, dank Professor Meyer, immer große Gruppen von Studenten aus Polen teilnehmen.

Professor Meyer begann seinen wissenschaftlichen Werdegang 1961 mit dem Ökonomie-, Soziologie- und Jurastudium am der Universität in Hamburg, das er an der Freien Universität in Berlin und an der Universität in Tübingen fortsetzte, indem er, im Rahmen des Politologiestudiums, Studien über deutsche Gegenwartsliteratur und -geschichte anstellte. Er beendete das Studium 1969, legte das Staatsexamen zum akademischen Lehrer ab und erhielt den Magistertitel. Im selben Jahr wurde er Assistent der politologischen Autorität von Wehrtrag, Professor Klaus von Beyme am Institut für Politikwissenschaft an der Fakultät für Sozialwissenschaften der Universität Tübingen. Diese Funktion übte er bis 1977 aus. In dieser Zeit, von 1970 bis 1971, arbeitete Professor Meyer im Rahmen eines Forschungsaufenthalts an der Harvard Universität im Zentrum für Russlandstudien (Harvard Russian Research Center). Bereits ein Jahr nach dem Studienabschluss promovierte er 1970 mit der Arbeit *Die sowjetische Deutschlandpolitik im Jahre 1952*, deren wissenschaftlicher Betreuer Professor Klaus von Beyme war und auf Grund deren er den Dokortitel im Bereich der Politikwissenschaften bekam. 1976 legte Professor Meyer seine Habilitationsschrift *Bürokratischer Sozialismus. Eine Analyse des sowjetischen Herrschaftssystems* vor.

Gerd Meyer begann seine wissenschaftliche Tätigkeit mit empirischen und theoretischen Studien im Bereich der Sowjetologie, vor allem in Hinsicht auf politische Systeme sozialistischer Staaten: der ehemaligen DDR und der ehemaligen UdSSR im Zusammenhang mit der sog. Deutschlandpolitik. Nach der Veröffentlichung seiner Doktorarbeit über die Politik der UdSSR gegenüber Deutschland konzentrierte sich Professor Meyer auf die Erforschung des Stands und der Perspektiven des politischen Systems der DDR im Kontext der Politik der allgemeinen Tendenzen im Weltkommunismus, im osteuropäischen System der Sowjetherrschaft und der Wandlungen in der UdSSR selbst, die u. a. mit der Veränderung der Machtelite in der UdSSR im Zusammenhang standen, die wiederum die Folge der Änderungen ihrer politischen Struktur waren (8. Internationaler Kongress der Internationalen Gesellschaft für Politikwissenschaften in München, 1970). Professor

Meyer befasste sich ebenfalls mit der Politik Chinas gegenüber der UdSSR, mit dem Wandel der kommunistischen Ideologie in Europa (1983), mit neuen Strömungen im Marxismus oder, wie er suggerierte, mit der Wahl des Weges „zum demokratischen Sozialismus“ durch Polen in den Jahren 1980-1982 (1983). In einer Reihe von Artikeln aus den Jahren 1970-1990 schilderte und analysierte Professor Meyer aktuelle Probleme, die mit der Machtteilung und der politischen Elite in der DDR verbunden waren, indem er überlegte, ob die Veränderungen die bürokratische Herrschaft festigen, ob sie eine Verwaltung mit Hilfe der Kader anstrebten, ob die Versuche, die DDR-Machtelite mittels der Kooptation und des Übergangs vom Paternalismus und Patriarchalismus mit der Aufnahme der Frauen in die politischen Eliten zu retten, erfolgreich sein konnten, ob der Sozialismus weiterhin eine Chance hatte, sich in Richtung des demokratischen Sozialismus zu entwickeln, wobei man sich ständig auf die Leninsche oder gar Stalinsche Ideologie berief, oder ob es 1989 bereits ein aussichtsloser Sozialismus war. In der grundlegenden, theoretischen Arbeit aus diesem Bereich, *Bürokratischer Sozialismus. Eine Analyse des sowjetischen Herrschaftssystems*, wandte er musterhaft die Methode der Systemanalyse an, die ihm eine Kritik des sowjetischen Herrschafts- und Machtsystems ermöglichte. Professor Meyer ging von der Darstellung des Macht-/Herrschaftskonzepts aus, in der er seine Akteure, innere Strukturen, aufs Handeln ausgerichtete Orientierung, die Machtlegitimation, Organisationsformen usw. exponierte, was ihm eine systembezogene Analyse des Herrschafts-/Machtsystems und seiner Struktur erlaubte. Von der allgemeinen Darstellung ging er zur detaillierten über, indem er dieses Herangehen auf die Analyse des bürokratischen Herrschafts-/Machtsystems übertrug: er veranschaulichte seine Struktur, seinen gesellschaftlichen Charakter, die Operationalisierung im politischen und Verwaltungsprozess, das Verhältnis zwischen der Teilnahme und der Mobilisierung, zwischen der Gewinnung der Loyalität der Massen und der Sozialpolitik; im ökonomischen Prozess stellte Professor Meyer die Konsequenzen in der Entwicklung der Produktionskräfte und der Warenproduktion dar, die Grenzen der bürokrati-

schen Autonomie im ökonomischen Prozess, Konsequenzen in Form der Einschränkungen im Funktionieren der ökonomischen Aspekte der Herrschaft/Macht durch Mechanismen, die immanent für das bürokratische Herrschen/ Machthaben sind und die damit verbundenen ideologischen und politisch-kulturellen Bedingtheiten. In Anlehnung an ein solches methodologisches Herangehen stellte er im horizontalen und vertikalen System die Strukturen dieses Systems in den sozialistischen Staaten dar. Er bewies, dass man, entgegen der Ideologie, in Bezug auf die UdSSR nicht von der „Herrschaft der Arbeiterklasse“ oder von dem „klassischen marxistischen Klassenkampf“ sprechen kann, dort herrschte die bürokratische Klasse. Diese Schlussfolgerungen brachten ihn dazu, einen Katalog von Krisen zu formulieren, die sich aus für das sowjetische bürokratische Herrschafts-/Machtssystem immanenten Eigenschaften ergaben, die dann seinen Zusammenbruch herbeiführen sollten. Diese Prognosen aus dem Jahre 1977 haben sich völlig bewahrheitet. Die Treffsicherheit dieser Prognose wird nicht geringer dadurch, dass die im ersten Kapitel angeschnittene Bedeutung der politischen Kultur als ein Element der Beständigkeit und der Desintegration dieses Systems nicht genügend hervorgehoben wurde. Währenddessen wurde die Beständigkeit der für dieses System charakteristischen Haltungen und Verhaltensweisen (homo sovieticus) nach seinem Zusammenbruch von der politischen Kultur dieses Systems und ihren national-historischen Wurzeln determiniert. Möglicherweise trugen die Schlussfolgerungen daraus dazu bei, dass Professor Meyer bereits in seiner umfangreichen Studie *Sozialistische Systeme. Theorie und Strukturanalyse. Ein Studienbuch* von 1979 die Bedeutung der politischen Kultur für politische Prozesse noch mehr zu schätzen wusste.

Eine Art Zusammenfassung der Forschungen von Professor Meyer in diesem Bereich, deren Ergebnisse einer Beurteilung durch die akademische Öffentlichkeit, die Studenten unterzogen werden sollten, war das zweibändige Lehrbuch für Politologiestudenten, dessen Herausgeber er war (Band 2 zusammen mit R. Kruska), *Das politische System der DDR*. Allein das Konzept dieser Publikation ist interessant. Der erste Band,

der 1985 erschien, enthält eine Sammlung von Materialien, die eine Beschreibung und Analyse des politischen Systems des „Arbeiter- und Bauernstaates“ bilden, der zweite Band hingegen, der 1991 herausgegeben wurde, also bereits nach der Wiedervereinigung Deutschlands, ist eine Art Verifizierung der im ersten Band aufgestellten Thesen sowie die erste Analyse der Dynamik des Systemwechsels. Diese Analyse wird in den Veröffentlichungen aus den Jahren 1991 und 1992 vertieft, die der aus bereits historischer Perspektive vorgenommenen Beurteilung folgender Probleme gewidmet sind: der Machtelite und dem sozialistischen Paternalismus der Honnecker-Ära, der gesellschaftlichen Differenzierung im Zusammenhang mit dem Verlust der Legitimität der Macht in der DDR und den Konsequenzen dessen für den Wandel im Lebensstil infolge des Zusammenbruchs des gesellschaftlich-ökonomischen Systems in der bereits ehemaligen DDR, Problemen mit der Identität der Deutschen aus der ehemaligen DDR, die bemüht sind, in gesamtdeutschen und europäischen Kategorien zu denken usw.

In einem Artikel aus dem Jahre 1990, der den Weg der ehemaligen DDR-Bürger zur „Freiheit und Einheit“ analysiert, betonte Professor Meyer bereits deutlich, dass die Hauptprobleme des politischen Systems des vereinigten Deutschland nicht nur rechtliche, soziologisch-ökonomische und politische, sondern auch kulturpolitische Probleme sein werden. Er griff dieses Problem in einem synthetischen Artikel aus dem Jahre 1991 auf, in dem er seine Schlussfolgerungen aus den angewandten traditionellen Theorien und Methoden in vergleichenden Forschungen über politische Systeme darlegte.

Im Zusammenhang mit seinen Forschungserfahrungen in diesem Bereich veröffentlichte er bereits 1977 „Thesen“, die die bisherigen Methoden empirischer Forschungen über Wahlsysteme kritisierten. Im Jahre 1992 hingegen veröffentlichte er im Zusammenhang mit einer Wende in deutschkundlichen Forschungen einen wichtigen und inspirierenden Artikel über die „westdeutsche DDR“, der eine Polemik unter deutschen Politologen auslöste. Zusätzliche Argumente für die dort dargelegte Stellungnahme kann man in dem Artikel finden, der synthetische Schlussfolgerungen aus dem Vergleich politi-

scher Kulturen in der ehemaligen DDR und der ehemaligen BRD sowie ihre Einwirkungen auf die politische Bühne des vereinigten Deutschland enthält, der 1993 veröffentlicht wurde (1994 in russischer Sprache).

All diese Versuche, Erscheinungen des gesellschaftlich-ökonomischen Lebens und des politischen Bewusstseins der Bürger der ehemaligen DDR, die sich infolge des Systemwechsels vollzogen haben, mit der Betonung auf das politische System, die politische Szene und die Präferenzen der Wähler, mit Hilfe von Instrumenten der politischen Kultur zu erklären, determinierten endgültig die neuen wissenschaftlichen und Forschungsschwerpunkte Professor Meyers. Er wandte sich komparatistischen Forschungen zu, die sich auf den Vergleich der Veränderungen konzentrierten, die sich in der Zeit der Wende in vielen Ländern Mittel- und Osteuropas vollzogen haben. In erster Linie nahm er Forschungen über den Transformationsprozess in Polen, Ungarn, in Tschechien und in der Slowakei auf sowie über den Sonderfall Russland, wobei er fast immer Forscher aus den der Analyse unterzogenen Ländern in diese Forschungen mit einbezog. Anfänglich konzentrierte er sich auf die Erläuterung dieser Erscheinungen und Prozesse, gemäß den Hinweisen von Almond und Verby, mit Hilfe gegenseitiger Wechselbeziehungen zwischen dem Systemwechsel, dem Wandel der Wahlpräferenzen einerseits und den Wandlungen in der politischen Kultur andererseits. Später fügte er zusätzlich auch die Instrumente der Sozial- und politischen Psychologie hinzu und schließlich die amerikanische Kulturpsychoanalyse, insbesondere die Theorien von Erich Fromm, um den Wandel in der politischen Kultur zu beleuchten.

Indem Professor Meyer seine wissenschaftliche Tätigkeit an der Universität in Tübingen mit aktiver Mitarbeit in der Erich-Fromm-Society verbindet, bereichert er die Theorie der amerikanischen Kulturpsychoanalyse mit soziologischen Methoden, z.B. in der gemeinsam mit R. Funk und H. Josch verfassten Bearbeitung *Erich Fromm heute. Zur Aktualität seines Denkens* (2003). Dies kam auch in solchen Sammelbänden zum Ausdruck, wie in dem von der Erich-Fromm-Gesellschaft herausgegebenen *Die Charaktermauer. Zur Psychoanalyse des Ge-*

sellschaftscharakters in Ost- und Westdeutschland, 1995 oder der zusammen mit Angela Hermann geschriebenen Monographie „.....normalerweise hätt` da schon jemand eingreifen müssen“. *Zivilcourage im Alltag von Berufsschülerinnen* aus dem Jahre 1999. Besonders bemerkenswert sind Arbeiten, in denen die von der Psychoanalyse ausgearbeiteten Methoden es möglich machen, Haltungen und Verhaltensweisen, die in den heutigen Demokratien vorkommen und die die Entwicklung der Bürgergesellschaft hemmen, zu analysieren. Der Autoritarismus ist eine Haltung, die nicht nur für Diktaturen charakteristisch ist, er tritt auch in heutigen Demokratien auf und dies nicht nur im Bereich der politischen Macht, sondern auch in der Macht in allen Kreisen des gesellschaftlichen Lebens, in der Familie, im Betrieb usw. Eine mit ihm verwandte Haltung, der Mangel an Zivilcourage, festigt den Autoritarismus. Professor Meyer vertieft diese Thesen in solchen Arbeiten, wie z.B. *Lebendige Demokratie: Zivilcourage und Mut im Alltag* aus dem Jahre 2004.

Mit einem so herauskristallisierten theoretischen, methodologischen und methodischen Instrumentarium eröffnete Professor Meyer eine neue Etappe der Zusammenarbeit mit polnischen, tschechischen, ungarischen, amerikanischen und russischen Wissenschaftlern.

In der ersten Etappe der Zusammenarbeit, die im Falle der polnischen Wissenschaftler mit Kontakten zu Professor Franciszek Ryszka und zu einer Gruppe von Politologen und Soziologen von der Universität Warschau (den Professoren: S. Gebethner, J. Hausner, M. Marody, S. Nowak, A. Rychard) begann, erschien eine ganze Reihe von Publikationen, die dem Einfluss der politischen Kultur auf die politischen Systeme Polens und Deutschlands im weiten Sinne des Worts, gewidmet waren, u. a. betrafen sie den Wertewandel in den Ländern Mitteleuropas am Anfang der Systemtransformation, den Einfluss des politischen Systems auf die politische Kultur der BRD, den Einfluss der politischen Kultur auf den Bewusstseinswandel und den Systemwechsel der DDR, die beständigen und variablen Determinanten der polnischen politischen Kultur und Wandlungen in der politischen Kultur in den Ländern Mitteleuropas und Russlands in der Zeit des Zusammenbruchs

des kommunistischen Systems. Besondere Aufmerksamkeit verdienen die unter der Redaktion von F. Ryszka und G. Meyer herausgegebenen Bearbeitungen: die bahnbrechende polnisch-deutsche Publikation *Politische Kultur Polens* von 1989 und später *Political Participation and Democracy in Poland and West Germany* von 1991.

Professor Meyers gegenwärtiger Arbeitsschwerpunkt sind Sozialpsychologie und politische Psychologie. Er konzentriert sich auf die Erläuterung der Ergebnisse empirischer soziologisch-politologischer Forschungen, die sich auf politische Erscheinungen, vor allem die politische Kultur und die Bürgergesellschaft in Mittel- und Osteuropa (Deutschland, Polen, Tschechien, Ungarn und Russland) sowie die Mechanismen und Instrumente, welche charakteristisch sind für die Kulturpsychologie und Kulturneupsychoanalyse, beziehen. Zur Zusammenarbeit mit der Universität Warschau und der Universität Wrocław kam auch die Zusammenarbeit mit dem *Collegium Civitas*. In dieser zweiten Etappe erschienen die bereits aus einem gewissen historischen Abstand geschriebenen Veröffentlichungen, unter denen folgende besondere Aufmerksamkeit verdienen: *Die politischen Kulturen Ostmitteleuropas im Umbruch* aus dem Jahre 1993 (in polnischer und englischer Sprache) sowie die neueste Arbeit unter der Redaktion von G. Meyer, S. Sulowski und W. Łukowski aus dem Jahre 2007 *Brennpunkte der politischen Kultur in Polen und Deutschland*, herausgegeben in polnischer und deutscher Sprache.

Indem ich dem Senat der Universität Wrocław die Unterstützung des Beschlusses des Rats der Fakultät für Journalistik und Politische Wissenschaften der Universität Warschau über die Verleihung der Ehrendoktorwürde an Professor Gerd Meyer empfehle, nehme ich mir die Freiheit, seine Verdienste für die Breslauer akademischen Kreise eingehender darzustellen.

Das Ergebnis der von Professor Meyer in die Wege geleiteten Zusammenarbeit zwischen dem Institut für Politologie der Universität Wrocław und dem Institut für Politikwissenschaft der Universität Tübingen mit Unterstützung des Internationalen Zentrums der Universität Tübingen sowie des Europäi-

schen Zentrums für Föderalismusforschung (Tübingen-Bonn-Brüssel) sowie der Erich-Fromm-Society, sind zahlreiche wissenschaftliche Kontakte, Konferenzen, gemeinsame Forschungen und das Zusammenwirken bei der Ausbildung von Studenten und Doktoranden. Im Rahmen der wissenschaftlichen Zusammenarbeit, vor allem im Bereich der Politiktheorie, des politischen Gedankenguts, der politischen Kultur, der Theorie politischer Systeme, internationaler Beziehungen sowie Forschungen über die Bürgergesellschaft und den europäischen Föderalismus kam es zu vielen gemeinsamen wissenschaftlichen Konferenzen und Symposien, an denen nicht nur Politologen, sondern auch Soziologen, Philosophen sowie auch Psychologen aus Tübingen (hauptsächlich die Professoren G. Meyer, R. Hrbek, R. Sturm, R. Wehling, A. Boeckh, P. Pawelka) und aus Wrocław (hauptsächlich die Professoren Antoszewski, W. Bokajło, A. Jabłoński, T. Łoś-Nowak, E. Stadtmüller) teilnahmen. Der internationale Charakter dieser Konferenzen, die in der Regel von der deutschen Seite finanziert wurden, förderte die Erweiterung der Kontakte der Breslauer Wissenschaftler zu den Wissenschaftlern aus verschiedenen Ländern Europas und den Vereinigten Staaten. Zu den wichtigsten gemeinsamen Konferenzen gehören u. a. die in Zusammenarbeit mit dem Internationalen Zentrum in Tübingen organisierten *A New Europe: Images of the Democratic Order as a Precondition for a New Europe*, Wrocław – Duszniki Zdrój, 1996; *Artykulacja i reprezentacja interesów oraz system partyjny w post-komunistycznej Europie*, Gliwice 1997. Initiator aller dieser Konferenzen und Symposien von der deutschen Seite war hauptsächlich Professor Meyer, er war es auch, der sich bei verschiedenen deutschen Stiftungen um finanzielle Unterstützung bemühte.

Das Engagement Professor Meyers für die Entwicklung der wissenschaftlichen Zusammenarbeit zwischen den zwei Hochschulzentren führte dazu, dass gemeinsame Forschungen von Vertretern der Breslauer und der deutschen akademischen Kreise durchgeführt wurden. Diese gemeinsamen Forschungen betrafen vor allem: Politiktheorie, das politische Gedankengut, politische Kultur, Theorie der politischen Systeme, internationale Beziehungen sowie Forschungen über

die Bürgergesellschaft und den europäischen Föderalismus. Die Wissenschaftler von den beiden Hochschulzentren geben gemeinsame wissenschaftliche Publikationen heraus und arbeiten zusammen an wissenschaftlichen Expertisen für die Europäische Union. Eines der wichtigen Ergebnisse der wissenschaftlichen Zusammenarbeit war *The Political Culture in Poland in Transition* unter der Redaktion von A. W. Jabłoński und G. Meyer. Ein besonderes Gebiet der Zusammenarbeit der Breslauer Politologen, Philosophen und Psychologen ist die Erich-Fromm-Society, deren Abteilung in Tübingen von Dr. Rainer Funk geleitet wird und die Breslauer Gesellschaft für Forschungen über die Psychoanalyse, deren Leiter die Professoren R. Saciuk und W. Bokajło sind. Gemeinsame Konferenzen und wissenschaftliche Forschungsworkshops, die seit 1998 organisiert werden und mit der Anwendung der Methode der wissenschaftlichen Psychoanalyse bei Forschungen im Bereich der Sozialwissenschaften verbunden sind, sind ohne die Teilnahme und Unterstützung Professor Meyers einfach nicht denkbar. Ein indirektes Ergebnis der Initiativen der Professoren Meyer und Bokajło war die Zusammenarbeit im Rahmen des *The European Centre for Research on Federalism Tuebingen*, dessen Initiator und erster Vorsitzende Professor Rudolf Hrbek von der Universität Tübingen war, sowie die *European Association of Research on Federalism* und über diese Gesellschaften das Studienzentrum des Komitees der Regionen der Europäischen Union.

Die Tätigkeit Professor Meyers für die Zusammenarbeit mit der Universität Wrocław beschränkte sich nicht auf Anregungen im wissenschaftlich-didaktischen Ausmaß. Sie nahm auch besondere Formen an, die ein Beispiel für die Solidarität der Europäer in Notsituationen sind: auf Initiative Professor Meyers und dank der Aktivität von Professor R. Hrbek sammelten die Wissenschaftler aus Tübingen und die Mitglieder des Rotary Club aus dem Kreis Tübingen-Reutlingen 10.500 DM und überreichten diesen Betrag der Universität Wrocław für die Rettung der vom Hochwasser beschädigten Sammlungen der Universitätsbibliothek. Professor Meyer selbst initiierte die Übergabe wissenschaftlicher Fachbücher aus den Sammlun-

gen der Bibliothek der Fakultät der Politikwissenschaften der Universität Tübingen an die Fakultät für Sozialwissenschaften der Universität Wrocław. Er bereitete diese Aktion vor und schloss den gesammelten Büchern einen Teil seiner privaten Büchersammlung an. Insgesamt wurde die Bibliothek der Fakultät der Sozialwissenschaften um über 1500 wertvolle wissenschaftliche Werke reicher.

Professor Dr. habil, Dr. h. c. Helmut Juros
Kardinal-Stefan-Wyszyński-Universität

**Gutachten für den Senat der Universität Warschau
im Zusammenhang mit der Verleihung der
Ehrendoktorwürde an Herrn Professor Gerd Meyer**

Der Grund für das Verfassen des Gutachtens ist der Beschluss des Senats der Universität Warschau (UW), auf Antrag der Fakultät für Journalistik und Politische Wissenschaften das Verfahren der Verleihung der Ehrendoktorwürde der Universität Warschau an Herrn Professor Gerd Meyer aus Tübingen (Beschluss Nr. 326 des Senats der Universität Warschau vom 19. Dezember 2007) einzuleiten. Aus diesem Anlass wandte sich die Rektorin der Universität Warschau (UKSW), Frau Professor Dr. habil. Katarzyna Chałasińska-Macukow an Herrn Professor Dr. habil. Ryszard Rumianek, Rektor der Kardinal-Stefan-Wyszyński-Universität in Warschau, mit der Bitte, mir das Verfassen des Gutachtens anzuvertrauen und es vom Senat der Hochschule beurteilen zu lassen. Gegenstand meines Gutachtens ist das wissenschaftliche Werk des Kandidaten, das die Grundlage für die Richtigkeit des Beschlusses über die Verleihung der Ehrendoktorwürde an ihn sein soll. Das Gutachten hat demnach den Rang eines offiziellen Dokuments im Promotionsverfahren.

Ich unterstütze den Antrag des Rates der Fakultät für Journalistik und Politische Wissenschaften sowie den Beschluss des Senats der UW. Voll und ganz akzeptiere ich die entsprechenden Beschlüsse. Meine eindeutige Unterstützung empfehle ich wiederum dem Senat der UKSW in der Überzeugung, dass er dieses Gutachten als sein eigenes Urteil anerkennt und auf dessen Grundlage eine positive Stellung nimmt.

Zuerst stelle ich einen kurzen Abriss der Beziehungen zwischen der Universität Warschau, der Universität Tübingen und der Kardinal-Stefan-Wyszyński-Universität in der neuesten Geschichte dar, um vor diesem historischen Hintergrund und in diesem System gegenseitiger Beziehungen das individuelle, umfangreiche wissenschaftliche Werk des Anwärters auf die

Ehrenpromotion sowie seine hervorragenden Verdienste auf dem Gebiet der internationalen Zusammenarbeit im Bereich der Wissenschaft, der Forschung der Didaktik und der Organisation besser hervorzuheben. Diese kollektive Erinnerung hat heute die Macht der Legitimation, sie verleiht dem feierlichen Akt der Ehrenpromotion von Herrn Professor Gerd Meyer eine zusätzliche Rechtskraft.

Der Senat der UKSW sollte daran erinnert werden, dass die Hochschule auf der Grundlage der Akademie für Katholische Theologie in Warschau (ATK) gegründet wurde, deren Vorfahr die Theologische Fakultät der Universität Warschau war. Die ATK war sich stets ihrer Herkunft bewusst und hat immer an die Universität Warschau als an ihre *Alma Mater* gedacht. In die Fußstapfen der UW tretend, die bereits 1979 einen Vertrag mit der Universität Tübingen schloss, vereinbarte die ATK erst 1988 einen ähnlichen Vertrag. Dies wiederum bedeutet, dass die UKSW in diesem Jahr den zwanzigsten Jahrestag dieses Vertrags über Zusammenarbeit und wissenschaftliche Zusammenarbeit mit der Universität in Tübingen feiert. Die UW kann sich und wird sich bald des dreißigsten Jahrestages (1979-2009) der Unterzeichnung des Vertrags mit der Universität in Tübingen rühmen. Die Historiker der UW und der ATK sollten überdies die Tatsache berücksichtigen, dass 1979, im Jahr der Unterzeichnung des Vertrags durch die beiden Seiten, die Professoren der UW an den von der Universität Tübingen vorbereiteten *Warschauer Tagen*, wohl aus politischen Gründen, nicht teilnehmen durften. In dieser dramatischen Notsituation wurden sie von den ATK-Professoren Remigiusz Sobański (Jura), Helmut Juros (Ethik), Jan Charytański (katechetische Theologie) und Andrzej Zuberbier (dogmatische Theologie) vertreten, die anlässlich des Jahrestages der Wahl des Papstes Johannes Paul II. Gäste der Theologischen Fakultät waren. Der diese Worte Schreibende hielt damals ein Referat über das mögliche Konzept der Theologie Johannes Paul II. auf der Grundlage der Philosophie Karol Wojtylas (der Text erschien unter einem anderen Titel: *Die Eigenart des theologischen Denkens bei Kardinal Karol Wojtyla*, in: „Katechetische Blätter“ 105/1980/H.I, S. 29-39).

Der Senat der UKSW wird noch besser imstande sein, mein positives Gutachten zu beurteilen, wenn ich Fragmente meiner Ansprache anführe, die ich als Rektor der ATK, nach der Unterzeichnung des Vertrags mit der Universität Tübingen am 7. November 1988, hielt. Ich sagte damals: „Die Unterzeichnung unserer Partnerschaft ist ein Akt der Hochschulpolitik. Eine solche Politik hat ein Interesse am Leistungsanspruch unserer Hochschulen und zielt auf sichtbaren Nutzen der Wissenschaft. (...) Nach unserem Verständnis aber steht der politische Akt der Vereinbarung eher unter dem bemerkenswerten Sinnspruch *scholae et vitae*. So zu lesen über dem Eingang zum Evangelischen Stift in Tübingen. Er besagt: Wer für die Schule lernt, genauer, wer das Lernen lernt, wer zuerst das Denken lernt, der lernt auch das Leben (O. Bayer). Das bedeutet: einen Protestruf, der sich gegen eine Politisierung und Funktionalisierung der Hochschule richtet. Für diese ethische Kultur in der Auslegung der Vereinbarung wollen wir die Verantwortung tragen. (...)

Die Kath.-Theol. Akademie in Warschau kann zwar noch nicht auf eine so lange, ruhmvolle Geschichte zurückschauen wie die Universität Tübingen und auch nicht wie die Kath.-Theol. Fakultät dieser Universität. Als eine relativ junge Hochschule, sie eröffnete vor kurzem das 35. akademische Jahr, sammelt sie die wissenschaftlichen Errungenschaften der ersten beiden Generationen von Professoren.

Dennoch: Mit der heutigen Unterzeichnung will unsere Akademie ein Selbstbewusstsein ausstrahlen, ohne dabei überheblich zu sein; sie will Ansprüche erheben, ohne maßlos zu sein; sie will eine Liebe im Suchen nach der Wahrheit deklarieren, ohne Irrtümer zu leugnen. Vor allem aber will sie eine menschliche Gemeinschaft darstellen und eine ehrliche Partnerschaft versprechen.

Infolge der besonderen geopolitischen Lage unserer Hochschulen in Europa haben wir für das Weiterleben der abendländischen Kultur eine große Aufgabe - die Aufgabe: nicht zu trennen, sondern auszugleichen und zu verbinden, nicht als Schranke, sondern als Brücke zu wirken. Unsere Vereinbarung enthält eine Europa-Option.

Aus dem Warschauer Blickwinkel sehen wir durch die Integration Westeuropas, durch die Schaffung eines einheitlichen Binnenmarktes und einer gemeinsamen Struktur in der Hochschulpolitik bis Ende 1992 eine Gefahr für die Einheit Europas heraufziehen. Die Furcht vor einer sog. Festung Europa, d. h. der westlichen Halbinsel Europas, geistert durch unsere Diskussionen. Durch den Vollzug einer solchen Integration würde Westeuropa sich noch stärker abkapseln und dadurch die erzwungene Teilung Europas verstärken. Es muss uns gelingen, auch durch unsere Vereinbarung, nicht nur der Integration den provinziellen Stachel zu nehmen, sondern auch zu einer positiven Entwicklung der abendländischen Kultur in ganz Europa beizutragen.

Unsere Vereinbarung hat eine legislatorische Vorgeschichte. Ihre endgültige Fassung ist ein politischer Kompromiss. Sie ist kein Maximum und kein Optimum der Möglichkeiten, eher eine minimalistische Lebensgrenze, die wir nicht überschreiten dürfen, wenn unsere Beziehungen nicht absterben sollen. Die Regelungen werfen nur ein Schlaglicht auf unser wissenschaftliches Forschungsfeld. Wichtige Bereiche und Ebenen bleiben ausgeklammert. Wir brauchen daher auf dieser schmalen Basis ein intensives Geben und Nehmen. Es gilt, unsere Vereinbarung immer von Neuem zu beherzigen, kontinuierlich mit Leben zu füllen und zügig fortzuentwickeln. (...) Vergleiche mit unseren anderen Verträgen haben in der Hochschulpolitik zwar ihren legitimen Platz, aber im Leben sollten wir eine spezifische Antwort geben auf die Frage nach der Singularität unserer einmaligen Partnerschaft zwischen der Universität Tübingen und der Akademie Warschau”.

Diese Worte bilden heutzutage gewissermaßen den hermeneutischen Horizont eines Vorverständnisses nicht nur der Absicht, mir durch Ihre Magnifizenz, die Rektorin der UW, und durch Vermittlung Seiner Magnifizenz, des Rektors der UKSW, die Pflicht, das Gutachten zu verfassen, anzuvertrauen, sondern auch des Verständnisses unserer gemeinsamen Geschichte und des gegenwärtigen feierlichen Augenblicks: der Ehrung Professor Meyers, des Vorreiters und Architekten der Beziehungen zwischen der UW und der Universität Tübingen.

Diese Hermeneutik gibt uns zu verstehen, dass am Anfang das Original der Texte unserer Verträge stand, dessen ständiges „Lesen“ und treue „Übertragungen“ in die Tat in den letzten Jahrzehnten dem Original einen klaren Sinn und Wert hinzufügten und heute seine volle Bedeutung im Symbol der Ehrendoktorwürde entfaltet. Das Gutachten liefert ein Zeugnis vom wahren Werk und der Teilnahme Professor Meyers an unserem gemeinsamen wissenschaftlichen Leben.

Das Gutachten erfasst biographische Angaben über Herrn Professor Meyer, Angaben, die seine wissenschaftliche Tätigkeit, seine Leistungen und Errungenschaften im Bereich der Forschungen und der Zusammenarbeit betreffen. Diese Leistungen bilden ein Werk, das ehrungswürdig ist. Sie werden im Kontext der Werte, Ziele und Orientierungen angeführt, die seine Persönlichkeit kennzeichnen und uns mit ethischer Evidenz ansprechen, die uns wiederum dazu veranlasst, die richtige Entscheidung über die Verleihung der Ehrendoktorwürde an ihn zu treffen. Der unbestrittene Edelmut der Person und der Rang des Werks des Titelanwärters sind in seine bewegende Biographie eingezeichnet.

Professor Gerd Meyer wurde am 8. Juli 1942 in Berlin geboren. Sein Lehrer war der berühmte Politologe von der Universität Heidelberg, Professor Klaus von Beyme (*notabene*: In den ersten Januartagen 2008 wurde Professor von Beyme der *Schader-Preis* 2008 verliehen, der ihm am 8. Mai 2008 in Darmstadt überreicht wurde.) Unter seiner Leitung schrieb er die Doktorarbeit *Die sowjetische Deutschlandpolitik im Jahre 1952*. Aufgrund dieser Dissertation bekam er 1970 den Titel Doktor der Philosophie (Dr. phil.) im Bereich der Politikwissenschaften. 1976 habilitierte sich Professor Meyer in demselben Fach, indem er die Habilitationsschrift *Bürokratischer Sozialismus. Eine Analyse des sowjetischen Herrschaftssystems* vorlegte.

Die akademische Karriere von Herrn Professor Meyer ist mit der Universität Tübingen verbunden. Diese Universität berief ihn (im Verfahren der Hausberufung) verhältnismäßig schnell zum Professor. Unser Jubilar blieb der Universität bis heute treu. Die Forschungs- und Lehrtätigkeit an der Hochschule verknüpfte er mit leitenden Funktionen als Direktor des In-

stituts für Politikwissenschaften (von 1979 bis 2004) und als Dekan der Fakultät für Sozialwissenschaften (1991 und 1992). Das wissenschaftliche Werk des Jubilars ist sehr umfangreich. Es besteht aus über dreißig Büchern, über 100 Abhandlungen, Artikeln, die in Sammelchriften und Fachzeitschriften erschienen sind. Der Autor veröffentlichte sie in englischer, deutscher, polnischer, russischer und ungarischer Sprache, wodurch er ein allgemein bekannter und hoch geschätzter Politologe im In- und Ausland wurde.

Die internationale wissenschaftliche Gemeinschaft erkennt seinen Studien einen hohen kognitiven Wert zu. Sie schätzt den Autor als einen herausragenden Fachmann für Politikwissenschaften im Bereich der Politikpsychologie und -soziologie, der politischen Kultur sowie komparatistischer Studien über politische Systeme in verschiedenen Ländern, insbesondere in Mittel- und Osteuropa. In seinen Beiträgen nimmt er jede Forschungsproblematik mit großem theoretischen Abstand und methodologischem Bewusstsein auf. In seiner Forschungsarbeit bevorzugt er empirische Methoden qualitativer und quantitativer Art, ohne jedoch auf humanistische Interpretationen zu verzichten, z.B. auf die philosophischen Reflexionen Erich Fromms. Professor Meyers Studien sind ein wichtiger Beitrag zur theoretischen Entwicklung der Politikwissenschaften. Der Autor vermochte es, in seinen Werken die metatheoretische Reflexion über die Politikwissenschaften mit praxisbezogenen Zielen der politischen Bildung der Bürger und der Bildung einer Bürgergesellschaft im Sinne praktizierter Demokratie zu verbinden. Dank dessen gehört er zum Kreis der angesehenen Politologen Deutschlands. Er ist ein hoch geschätztes Mitglied der Deutschen Vereinigung für Politische Wissenschaft, der International Society of Political Psychology, der Internationalen Erich-Fromm-Gesellschaft sowie auch ein Experte und Gutachter diverser Stiftungen. Wie es sich für einen renommierten Professor gehört, ist er im akademischen Milieu ein angesehener Lehrer, Förderer und Betreuer der jungen Wissenschaftler: 10 Promotionen und 2 Habilitationen.

Professor Gerd Meyer, ständiger Professor an der Universität Tübingen, der nie einen Hang zur akademischen Migra-

tion hatte, war jedoch sehr mobil und aktiv auf dem internationalen wissenschaftlichen Parkett. Als Gastprofessor lehrte er an renommierten politologischen Hochschulzentren, u. a. in den USA, in Ungarn sowie in Polen. Zusammen mit ausländischen Partnern organisierte er zahlreiche wissenschaftliche Konferenzen und bemühte sich um die Veröffentlichung der Ergebnisse gemeinsamer Forschungsprojekte in den Kongresssprachen mit Bestimmung für den internationalen Umlauf. Eine besondere Stellung in dieser wissenschaftlichen Zusammenarbeit und im politologischen Gedankenaustausch nahm im Leben Professor Meyers die Warschauer Universität und ihr Institut für Politische Wissenschaften ein. Aus dieser Verbindung sind zahlreiche, gemeinsam geführte Schlüsselforschungen und Veröffentlichungen hervorgegangen. Sie sind heute kaum zu überschätzen, denn es waren damals, besonders in den Jahren 1979-1989, im polnischen wissenschaftlichen Leben, insbesondere im Bereich der polnisch-deutschen politologischen Forschungen, Ereignisse ohne Beispiel.

Professor Meyers Partner seitens des Instituts für Politische Wissenschaften der UW war Professor Franciszek Ryszka. Ihre Zusammenarbeit, die ihre strukturelle Verankerung im bereits erwähnten Vertrag zwischen der Universität Tübingen und der UW (aus dem Jahre 1978) hatte, begann 1979. Von 1981 bis 1986 organisierten sie 5 große wissenschaftliche Konferenzen, die im Wechsel stattfanden: in Warschau und in Tübingen. Auf diesen Konferenzen wurden von den Teilnehmern, u. a. von Professor Stanisław Gebethner, Ergebnisse von Schlüsselforschungen präsentiert, die sich sowohl auf empirische Forschungen als auch auf theoretische Überlegungen stützten. Die Konferenzmaterialien wurden in den darauf folgenden Jahren, vor allem von 1989 an, in Büchern und Fachzeitschriften veröffentlicht. Nur als Beispiel führe ich an dieser Stelle einige Bücher an, die heutzutage erwähnenswert sind und die nun einen festen Platz in der politologischen Bibliographie haben:

- 1989: G. Meyer, F. Ryszka (red.), *Politische Kultur Polens*

- 1990: G. Meyer, F. Ryszka (red), *1Przemiany wartości a system polityczny. Z problemów kultury politycznej w RFN*
- 1991: G. Meyer, F. Ryszka (red), *Political Participation and Democracy in Poland and West Germany*
- 2007: G. Meyer, S. Sulowski, W. Łukowski (red.), *Brennpunkte der politischen Kultur in Polen und Deutschland*
- 2007: G. Meyer, S. Sulowski, W. Łukowski (red.), *Problemy kultury politycznej w Polsce i Niemczech*

Die letzten zwei Bücher präsentieren die Ergebnisse des gemeinsamen Forschungsprojekts, das in den Jahren 2005 und 2006 verwirklicht wurde. An jeder der oben genannten Veröffentlichungen, die im Rahmen der Zusammenarbeit zwischen den Universitäten entstanden sind, hatte Professor Meyer einen wichtigen Anteil, als Autor, Forscher, Organisator und Herausgeber. In diesen gemeinsamen Veröffentlichungen wie auch in den von ihm verfassten Artikeln (es handelt sich hierbei um über 100) präsentiert Professor Meyer solche kognitiven Werte, die die Studierenden davon überzeugen, dass sie es mit einem Forscher hohen Ranges zu tun haben, der Politikwissenschaften auf höchstem Niveau betreibt.

Professor Meyer weiß wissenschaftliche Forschungen mit der politologischen Didaktik, mit der politischen Bildung überhaupt, meisterhaft zu verbinden. Für die Studenten humanistischer und Sozialwissenschaften, aber auch für Mittelschullehrer und Multiplikatoren der politischen Bildung in der Bürgergesellschaft gab er eine Anthologie von Texten und Sammlungen von didaktischen Materialien heraus, die u. a. auch Polen gewidmete Artikel enthalten. Einige Arbeiten aus diesem Bereich tragen folgende Titel: *Das Parteiensystem in Polen; Das politische System Polens, Die Revolution in Osteuropa 1989/90* sowie *Die politische Kultur in Mitteleuropa im Umbruch*. Seit 1980 lehrt Professor Meyer an der Universität Tübingen auch über das politische System und die politische Kultur in Polen. Konsequenterweise schickt er seine Studenten im Rahmen der Programme Socrates und Erasmus sowie der Sommerschule an die UW. Er selbst kommt auch regelmäßig, um am Institut für Politische Wissenschaften der UW Gastvorlesungen zu halten.

Für diese Verdienste sowohl im Bereich der Forschungen als auch in der Lehre und für die politologischen Studien in Polen erhielt Professor Meyer die „Medaille der Universität Warschau“ und die „Goldmedaille der Universität Wrocław“.

Nun beschloss die Universität Warschau, Herrn Professor Meyer mit der Ehrendoktorwürde zu ehren, das heißt mit der höchsten Würde, die die Universität zu bieten, oder genauer gesagt, zu schenken hat. Jeder Ehrendokortitel ist im Grunde genommen ein Geschenk, das umsonst gegeben wird, eine Gnade, eine, trotz aller Errungenschaften des Titelanwärters, unverdiente, mehr noch, keine erkaufte Würde.

Niemand kann sich den Dokortitel oder den Ehrendokortitel selbst verleihen. Der Doktorand, der Anwärter auf den Dokortitel hat kein Recht und keine Macht, sich selbst zu promovieren. Er kann nur die notwendigen Bedingungen erfüllen, die unumgänglich sind, um das Promotionsverfahren in die Wege zu leiten. Er kann nicht erzwingen, dass die von ihm erfüllten Bedingungen *eo ipso* als Ursache seines eigenen Erfolgs anerkannt werden. Nicht einmal das Verfassen der angeblich schon ewig fertigen Dissertation durch den Doktoranden, bevor er stirbt, kann das herbeiführen. Niemand promoviert sich, genauso wie niemand, entgegen der allgemein üblichen Formulierung, von allein zur Welt kommt. Für den Dokortitel sind ein *Doktorvater* oder eine *Doktormutter* notwendig (vgl. Ingo von Münch, *Promotion*, Tübingen 2002).

Eine solche Notwendigkeit ist umso deutlicher im Falle der Ehrenpromotion. Hierbei sind heretische, pelagianische oder gar semipelagianische Ansprüche auf Verdienste oder Erwartungen eines Preises einfach unzulässig. Hier ist dem Doktoranden nicht einmal die Möglichkeit gegeben, mit Erleichterung aufzuseufzen, dass die Dissertation fertig ist, die Prüfungen bestanden und nur noch die Verteidigung bleibt. Niemand verdient es nämlich oder kann die Ehrenwürde, den Ehrendokortitel gerechtigkeithalber bekommen, als ob jemand diese Würde verdient hätte. Der Ehrendokortitel, die Ehrenwürde sind, wiederholen wir es, ein Geschenk, umsonst bekommen, eine unverdiente Gnade, die jemand aus edlen und großzügigen Beweggründen der Universität geschenkt

bekommt. Heutzutage, wo die Zeiten in finanzieller Hinsicht für die Wissenschaft und für jede Universität schwer sind, wo Hochschulen von schlechten Praktiken in Versuchung geführt werden, den Sponsoren den Titel *doctor pecuniae causa* zu verleihen, wollen wir mit umso größerem Nachdruck zusammen mit der Universität Warschau unsere Uneigennützigkeit und Bereitschaft betonen, bei dem feierlichen Akt der Verleihung der Ehrendoktorwürde an Herrn Professor Gerd Meyer, den uralten katholischen (Heiliger Augustin) oder reformatorischen Grundsatz (Luther) *sola gratia* zu beachten.

Ich glaube, dass trotz all dem, was Professor Meyer Lobenswertes geleistet hat und was oben in der Wissenschaft und in der wissenschaftlichen Zusammenarbeit in den Beziehungen zwischen der Universität Tübingen und der Universität Warschau, zwischen Deutschland und Polen genannt wurde, damit Europa ein gemeinsames Gebiet der Forschungen und des Bildungswesens, eine Gemeinschaft von Interessen und Werten ist, ist die Universität Warschau sehr großzügig und gleichzeitig objektiv so richtig wie nur möglich vorgegangen, als sie beschloss, Herrn Professor mit dem Ehrendokortitel der humanistischen Wissenschaften im Bereich der Politikwissenschaften zu beschenken.

Dem Senat der Kardinal-Stefan-Wyszyński-Universität empfehle ich dieses Gutachten, damit er auf seiner Grundlage den entsprechenden Beschluss fasst, der das eingeleitete Verfahren und den Beschluss des Senats der Universität Warschau über die Verleihung der Ehrendoktorwürde an Herrn Professor Gerd Meyer von der Universität Tübingen unterstützt.

Prof. Dr. habil. Władysław Markiewicz
Polnische Akademie der Wissenschaften

**Gutachten für den Senat der Universität Warschau
im Zusammenhang mit der Verleihung der
Ehrendoktorwürde an Professor Gerd Meyer**

Professor Gerd Meyer wurde am 8. Juli 1942 in Berlin geboren. Seine wissenschaftliche Laufbahn verband er mit der berühmten Universität in Tübingen. Er promovierte 1970. Sein Doktorvater war der herausragende Politiktheoretiker Professor Klaus von Beyme.

Sowohl die Doktorarbeit als auch die Habilitationsschrift aus dem Jahre 1976 bezogen sich auf die sog. Sowjetologie, die der Hauptarbeitsschwerpunkt Professor Meyers bis mehr oder weniger Ende der 80er Jahre war. In dieser Zeit erschienen seine Arbeiten (Monographien, Artikel, Essays, Rezensionen) über das politische System in der Sowjetunion sowie in der Deutschen Demokratischen Republik, seltener auch in anderen Ländern des sog. sozialistischen Lagers. Sein wichtigstes Werk aus dieser Zeit ist das Buch *Bürokratischer Sozialismus. Eine Analyse des sowjetischen Herrschaftssystems* (Stuttgart – Bad Cannstatt 1977). In seinen Analysen des sowjetischen politischen Herrschaftssystems ist Professor Meyer strengstens bemüht, das Weber'sche Prinzip, eine wertungsfreie Wissenschaft zu betreiben, zu beachten, daher bringt er seine Missbilligung für den bürokratischen Sozialismus in der folgenden Formel zum Ausdruck: „Die Abschaffung der bürokratischen Herrschaft in der UdSSR scheint zur Zeit wenig wahrscheinlich. Man kann jedoch nicht ausschließen, dass sich der bürokratische Sozialismus früher oder später zu einem demokratischen Sozialismus entfaltet“.

Obwohl Professor Meyer das sowjetische Modell des bürokratischen Staates völlig berechtigt als ein auch für andere, von der UdSSR abhängige Länder des realen Sozialismus geltendes Modell ansieht, betrachtet er diese Länder in seinen Arbeiten, die die DDR und auch Polen betreffen, nicht schematisch, sondern vermag es, ihre Eigenarten und Entwicklungs-

besonderheiten zu erblicken, die sich u. a. aus der Nähe und der Häufigkeit der Kontakte mit der Bundesrepublik Deutschland ergeben.

Ein zweiter Komplex, dessen sich Professor Meyer besonders intensiv in den 90er Jahren in seinen Forschungen annahm, war die Problematik der politischen Kultur. In seiner wissenschaftlichen Biographie nimmt sie eine Sonderstellung ein, vor allem deswegen, weil eben dieses Thema, die politische Kultur in Polen und in Deutschland, von Gerd Meyer und Franciszek Ryszka als Gegenstand der Zusammenarbeit zwischen den Instituten für Politikwissenschaft der Universitäten in Warschau und Tübingen gewählt wurde. Diese Zusammenarbeit dauert bereits über ein Vierteljahrhundert an und brachte viele wertvolle Veröffentlichungen hervor, deren Mitautor und Mitherausgeber eben Professor Meyer ist. Für besonders wertvoll und für den polnischen Partner besonders anregend halte ich diejenigen Teile in den Arbeiten von Meyer, die den Zusammenhang und die Wechselbeziehung zwischen der politischen Kultur und der demokratischen Struktur betreffen. Seines Erachtens stützt sich eine stabile Demokratie nicht nur auf eine demokratische Verfassung sowie auf entsprechende Institutionen und Handlungsweisen, sondern auch mindestens in demselben Maße auf demokratische Einstellungen und Verhaltensweisen von Durchschnittsbürgern und Eliten, die dieses System aktiv und mit Überzeugung unterstützen, ohne auf Konflikte im Kampf um die Macht, Anschauungen und alternative Handlungsstrategien zu achten. Es ist an dieser Stelle betonenswert, dass in den Erwägungen über die politische Kultur neben dominierenden politologischen Hinweisen sehr deutlich auch soziologische Aspekte in Erscheinung treten.

Das dritte Forschungsgebiet Professor Meyers ist die politische Psychologie. Er gehört zweifellos zu den weltweit besten Kennern des sozialpsychologischen Werks von Erich Fromm. Niemand hat sich so um die Popularisierung des Werks dieses großen Denkers und Humanisten verdient gemacht wie Professor Meyer. In der wissenschaftlichen Biographie über Fromm *Freiheit wovon, Freiheit wozu? Politische Psychologie und Al-*

ternativen humanistischer Politik bei Erich Fromm. Darstellung – Interpretation – Kritik (Opladen 2002) erinnert Meyer daran, dass Fromm wie kein anderer politischer Weiser des 20. Jh. dem Faschismus und Nazismus zum Trotz eisern an die Fähigkeit des Menschen glaubte, zugunsten der Verwirklichung der Werte des radikalen Humanismus zu wirken. Professor Meyer ist nicht mit allen Idee Fromms einverstanden, vor allem nicht mit seinen psychoanalytischen Konzeptionen, er ist jedoch der Ansicht, dass die von ihm genannten Hauptdilemmata, wie etwa die berühmte existentielle Frage „Haben oder sein?“ zu den wertvollsten Schätzen des menschlichen Gedankenguts gehören.

Den vierten Teil im Werk Professor Meyers bilden seine neuesten Arbeiten über die Zivilcourage. Auf den ersten Blick mag das ein unseriöses Unterfangen sein, in Wirklichkeit jedoch haben wir es mit einer sehr wichtigen kognitiven, didaktischen und politisch-erzieherischen Frage zu tun. Die Problematik der Zivilcourage oder der Sozialcourage, wie sie auch genannt wird, kann man sowohl zur Soziologie des Alltags als auch zu wichtigen Bestandteilen der demokratischen politischen Kultur rechnen. Gerd Meyer, der tatsächlich der Initiator, Ideengeber und Koordinator des interdisziplinären Forschungsprojekts über Zivilcourage ist, versuchte die Einbeziehung solcher Disziplinen, wie Psychologie, Sozialpädagogik politische Soziologie, Geschichte, Jura und Wirtschaftsethik sowie Philosophie und Theologie, in die Aufstellung des Programms empirischer Forschungen und die Festlegung von theoriekognitiven und praktisch-utilitären Aufgaben zu bestimmen. Er sieht die Entwicklung interdisziplinärer Forschungen über Zivilcourage als Sonderart des sozialen Handelns vor, dessen Ziel die Verwirklichung allgemein geltender Werte sowie gesellschaftliche Akzeptanz für das Respektieren der Grundmenschenrechte im Namen der Festigung der Demokratie und des Humanismus im öffentlichen Leben ist. Die Kategorie Zivilcourage kann jedenfalls in allen möglichen Kontexten vorkommen, sowohl in banal alltäglichen als auch in global-zivilisatorischen, dann allerdings als Element der demokratischen politischen Kultur.

Zusammenfassend möchte ich betonen, dass Professor Gerd Meyer zweifellos zur Spitze der Experten im Bereich der Politikwissenschaft gehört, nicht nur in der Bundesrepublik Deutschland, sondern auch im Weltmaßstab. Sein Werk weist nicht nur eine imponierende Zahl von Veröffentlichungen auf, sondern vor allem ein hohes sachkundiges Niveau, d.h. Umfang und Vielfalt der theoriekognitiven Interessen, Originalität und Entdeckungsgeist bei intellektuellen und Forschungs-ideen, einen Sinn für das Pragmatische und einen Hang zum Dienst an der Öffentlichkeit.

In der Begründung des Antrags auf die Verleihung der Ehrendoktorwürde an Herrn Professor Gerd Meyer nennt das Institut für Politische Wissenschaften der Universität Warschau zahlreiche und überaus überzeugende Zeugnisse für die Verdienste Professor Meyers um die Entwicklung der wissenschaftlichen polnisch-deutschen Zusammenarbeit. In vielerlei Hinsicht sollte man die Erfahrungen aus dieser Zusammenarbeit zwischen den Instituten für Politikwissenschaft der Universität Warschau und der Universität in Tübingen als musterhaft ansehen, sowohl wenn es um ihre Ergebnisse geht als auch um die „menschliche“ Atmosphäre, die sie begleitete. Bei der Schaffung derart perfekter Bedingungen der Zusammenarbeit spielte die Persönlichkeit von Herrn Professor Meyer eine entscheidende Rolle. Meines Erachtens hat Herr Professor Gerd Meyer die Auszeichnung der ihm verliehenen Ehrendoktorwürde der Universität Warschau voll und ganz verdient.

Prof. Dr. habil. Konstanty Adam Wojtaszczyk
Universität Warschau

LAUDATIO

Sehr geehrter Herr Prorektor!
Sehr geehrter Herr Professor Meyer!
Sehr geehrter Herr Dekan!
Verehrte Teilnehmer dieser erhabenen Feier!
Meine Damen und Herren!

Die Fakultät für Journalistik und Politische Wissenschaften der Universität Warschau vertraute mir die ehrenvolle Funktion des Promotors im Verfahren zur Verleihung der Ehrendoktorwürde an Herrn Professor Gerd Meyer von der Universität Tübingen an. Als der Initiator dieses Unternehmens, der Direktor des Instituts für Politische Wissenschaften, Herr Professor Stanisław Sulowski, eine solche Möglichkeit erwähnte, übernahm ich diese Pflicht mit großer Genugtuung; ich war sofort Feuer und Flamme. Es ist eine große Ehre für mich, dass ich anlässlich einer so wichtigen Feier, der Verleihung der Ehrendoktorwürde an Herrn Professor Meyer, sowohl seine Person und seine wissenschaftlichen Errungenschaften als auch seine Beziehungen zu Polen, insbesondere zu der Universität Warschau, darstellen darf.

Professor Gerd Meyer wurde am 8. Juli 1942 in Berlin geboren. Seine wissenschaftliche Laufbahn verband er mit der berühmten Universität in Tübingen, wo er bis heute als Professor tätig ist. Im Jahre 1970 promovierte er mit seiner Dissertation „Die sowjetische Deutschlandpolitik im Jahre 1952“. Er erhielt den Dokortitel im Bereich der Politikwissenschaften. Sein Doktorvater war der hervorragende Politiktheoretiker Professor Klaus von Beyme. Im Jahre 1976 habilitierte er sich mit der Schrift „Bürokratischer Sozialismus. Eine Analyse des sowjetischen Herrschaftssystems“.

Professor Gerd Meyer gehört zum Kreis der in der BRD angesehenen Politologen. Er übte zahlreiche akademische, wissenschaftliche, Forschungs- und Ehrenfunktionen in vie-

len Institutionen und Stiftungen aus. Professor Meyer war von 1979 bis 2004 mehrmals Direktor des Instituts für Politikwissenschaft und in den Jahren 1991 und 1992 Dekan der Fakultät für Sozialwissenschaften der Universität Tübingen. Die Forschungsinteressen von Professor Meyer betreffen vier Forschungsgebiete. Chronologisch gesehen, waren die Forschungen auf dem Gebiet der sog. Sowjetologie am frühesten. Zu diesem Gebiet gehören sowohl die Dissertation als auch die Habilitationsschrift sowie zahlreiche Monographien, Artikel, Essays und Rezensionen. Bei der Analyse der Länder des realen Sozialismus wird die Beurteilung des sowjetischen bürokratischen Staatsmodells von der Fähigkeit begleitet, die Entwicklungsbesonderheiten in der DDR und in Polen zu erkennen.

In den 80er und 90er Jahren befasst sich Herr Professor Meyer insbesondere mit der Problematik der politischen Kultur. Die politische Kultur wurde auch zur Hauptebene gemeinsamer wissenschaftlicher Forschungen der Institute für Politikwissenschaft in Warschau und Tübingen. Ihre Wegbereiter und Schöpfer von polnischer Seite waren Herr Professor Franciszek Ryszka und von deutscher Seite eben Herr Professor Gerd Meyer. Besonders wertvoll in diesem Abschnitt des wissenschaftlichen Werks von Professor Meyer ist die Analyse der Abhängigkeit zwischen der politischen Kultur und der Verfassung der Demokratie.

Das dritte Forschungsgebiet Professor Meyers ist die Psychologie der Politik. Er gehört, wie Professor Władysław Markiewicz in seinem Gutachten feststellte, zu den im Weltmaßstab besten Kennern des sozialpsychologischen Werks von Erich Fromm. Besondere Aufmerksamkeit gebührt der wissenschaftlichen Biografie über Fromm „Freiheit wovon, Freiheit wozu? Politische Psychologie und Alternativen humanistischer Politik bei Erich Fromm. Darstellung – Interpretation – Kritik“.

Der vierte und zugleich neueste Abschnitt von Professor Meyers Forschungsunterfangen sind Fragen der Zivilcourage (sozialer Mut) im globalen zivilisatorischen Kontext in Bezug auf die demokratische politische Kultur. Zu dem umfan-

reichen wissenschaftlichen Werk von Professor Gerd Meyer zählen über 300 Bücher sowie über 100 Artikel, nicht nur in deutscher, sondern auch in englischer, polnischer, russischer und ungarischer Sprache, wodurch er, wie Professor Helmut Juros in seinem Gutachten schrieb, ein allgemein bekannter und hoch angesehener Politologe im In- und Ausland wurde.

Alle Gutachter betonen das hohe sachkundige Niveau der Arbeiten Professor Meyers, sie verweisen auf die Reichweite und Vielfalt der theoriekognitiven Interessen, die Originalität und den Entdeckergeist in den Forschungsunterfangen sowie auf seinen Sinn für das Pragmatische.

Professor Gerd Meyer ist ein in akademischen Kreisen geschätzter Hochschullehrer und Promotor der Nachwuchswissenschaftler. Er betreute 10 Doktoranden und zwei Habilitationen. Von der Rolle Professor Meyers in der Entwicklung der Politikwissenschaft in Deutschland zeugt die Tatsache, dass er von 1986 bis 2006 Initiator und Leiter von 15 großen Forschungsprojekten war. Er ist wissenschaftlicher Gutachter der Friedrich-Ebert-Stiftung, der Volkswagen-Stiftung, Mitglied der Internationalen Erich-Fromm-Gesellschaft sowie Mitglied der Deutschen Vereinigung für Politische Wissenschaft.

Professor Gerd Meyer arbeitete sehr aktiv mit ausländischen Hochschulzentren in Polen, in den USA, in Russland und in Ungarn zusammen. Zusammen mit ausländischen Partnern organisierte er zahlreiche wissenschaftliche Konferenzen und bemühte sich um die Veröffentlichung der Ergebnisse der gemeinsamen Forschungsprojekte in den jeweiligen Kongresssprachen, damit sie in den internationalen Umlauf kommen.

Einen besonderen Platz nahm in dieser wissenschaftlichen Zusammenarbeit das Institut für Politische Wissenschaften der Universität Warschau ein. Ihre rechtliche Verankerung bildete der Vertrag zwischen der Universität Tübingen und der Universität Warschau aus dem Jahre 1978. Diese Zusammenarbeit wurde von Herrn Professor Meyer und Herrn Professor Franciszek Ryszka in die Wege geleitet und fortgesetzt wurde sie in den darauf folgenden Jahren von den Professoren Gebethner, Sulowski und Łukowski. Die Aufnahme und die Fortsetzung dieser Zusammenarbeit war, wie Professor Helmut Juros in se-

inem Gutachten hervorhob, in jenen schwierigen Zeiten, insbesondere geht es hierbei um die Zeit zwischen 1979-1989, ein beispielloses Ereignis im polnischen wissenschaftlichen Leben, vor allem im Bereich der polnisch-deutschen politologischen Forschungen. Es wurden gemeinsam 5 große wissenschaftliche Konferenzen organisiert. Das Ergebnis der Zusammenarbeit sind 5 Monographien auf dem Gebiet der Politologie, die in polnischer, englischer und deutscher Sprache veröffentlicht wurden. Professor Meyer war aktiv an ihnen beteiligt, als Autor, als Organisator und auch als Herausgeber.

Ein Verdienst Professor Meyers ist die Verbreitung der polnischen Problematik im didaktischen Lehrprozess am Institut für Politikwissenschaft in Tübingen. Er hält dort reguläre Lehrveranstaltungen zum politischen System und zur politischen Kultur in Polen. Er setzt sich aktiv für die Teilnahme von Studenten aus Tübingen an den Sommerkursen ein, die vom Institut für Politische Wissenschaften der Universität Warschau organisiert werden, sowie an den Sokrates- und Erasmus-Programmen.

Die Ehrendoktorwürde ist die höchste Auszeichnung, die unsere Universität verleihen kann. Die Verleihung des Ehrendokortitels an Herrn Professor Meyer durch unsere Alma Mater ist völlig begründet durch sein Engagement für die Erforschung der polnischen Problematik sowie die Entwicklung der Kontakte zwischen den deutschen und polnischen politologischen Kreisen.

Sehr geehrter Herr Professor Doktor honoris causa. Gestatten Sie bitte, dass ich mich am Ende meiner Rede direkt an Sie wende. Ich gratuliere Ihnen und wünsche Ihnen viel Zufriedenheit mit Ihrem Lebenswerk und weitere Erfolge bei allem, was Sie in Zukunft vorhaben.

Ansprache
des Dekans der Fakultät für Journalistik und
Politische Wissenschaften der Universität Warschau,
Herrn Prof. Dr. habil. Janusz Adamowski

Sehr geehrter Herr Ehrendoktor!

Sehr geehrte Herr Prorektor!

Verehrte Mitglieder des Senats!

Meine Damen und Herren!

Insbesondere begrüße ich Sie, die verehrte Gattin des Helden der heutigen Feier, sowie Sie, die Herren Ehrendoktoren unserer Hochschule.

In meiner nicht allzu langen Ansprache wird es schwer sein, alle Verdienste von Herrn Professor Gerd Meyer darzustellen und zu beschreiben, die bewirkten, dass die Fakultät für Journalistik und Politische Wissenschaften sich an den Senat der Universität Warschau mit dem Antrag wandte, Herrn Professor Meyer diese in akademischen Kreisen höchste Würde, den Ehrendokortitel, zu verleihen. In der von Professor Konstanty Adam Wojtaszczyk gehaltenen Laudatio haben wir jedoch viele wichtige und herzliche Worte darüber gehört, was mich gewissermaßen von der Pflicht entbindet, diese Verdienste detailliert aufzuzählen.

Ich wiederhole nur, dass Professor Gerd Meyer mit unserer Hochschule, insbesondere mit dem Institut für Politische Wissenschaften der Fakultät für Journalistik und Politische Wissenschaften, bereits seit über 20 Jahren zusammenarbeitet. Es ist eine umfangreiche und vielfältige Zusammenarbeit, da sie gemeinsame Forschungsarbeiten, das Organisieren von wissenschaftlichen Konferenzen, Veröffentlichungen und die Förderung der Nachwuchswissenschaftler umfasst.

Professor Meyer ist eine in der Welt der Wissenschaft bekannte Persönlichkeit, die ein enormes Lebenswerk geschaffen hat und zum Kreis der am meisten geschätzten und anerkannten Vertreter der deutschen Politologie gehört. Seine wissenschaftliche Laufbahn verknüpfte er mit der renommierten Universität in Tübingen, wo er u. a. Dekan der Fakultät für

Sozialwissenschaften sowie mehrmals Direktor des Instituts für Politikwissenschaft war. Bis heute ist er dort als Professor tätig.

Die ersten Kontakte unserer Fakultät mit Professor Gerd Meyer begannen noch Ende der 70er Jahre und sein Partner auf polnischer Seite war der leider nicht mehr lebende Herr Professor Franciszek Ryszka, ein hervorragender Kenner der deutschen Problematik. Das Ergebnis der lebhaften Zusammenarbeit dieser beiden hervorragenden Vertreter der Wissenschaft waren u. a. 5 Konferenzen, die wechselweise in Polen und in der BRD stattfanden. Diese Konferenzen waren u. a. Fragen der politischen Kultur der Gesellschaft im weiten Sinne des Wortes gewidmet und ihr dauerhaftes Resultat waren Veröffentlichungen, die damals beispiellos waren, entstanden auch in Anlehnung an empirische, in beiden Staaten durchgeführte Forschungen. Die erwähnten Arbeiten, die in deutscher und englischer Sprache erschienen sind, hatten nur deshalb die Chance gedruckt zu werden, weil sich Professor Gerd Meyer persönlich sehr intensiv darum bemüht hat. Ich brauche nicht hinzuzufügen, wie kompliziert diese Zeiten waren, auch für die Verlagstätigkeit, vor allem für die mit Partnern von der anderen Seite des „Eisernen Vorhangs“ gemeinsam unternommenen Vorhaben.

Ich möchte betonen, dass Professor Meyer ein unermüdlicher Förderer und Popularisator polnischer Angelegenheiten in Deutschland ist, um nur seine Publikationen über unser politisches und Parteiensystem zu erwähnen. Unter seiner Betreuung entstanden nicht nur wichtige wissenschaftliche Arbeiten und akademische Lehrbücher, sondern auch Arbeiten von jungen Forschern: Lizentiats-, Magister- und vor allem Doktorarbeiten, die wichtigen polnischen Angelegenheiten gewidmet waren. Dank ihm wurden in Deutschland so viele mit unserem Land verbundene Forschungsprojekte verwirklicht und von deutschen (nicht nur wissenschaftlichen) Institutionen finanziert.

Ein wichtiger Abschnitt des beruflichen Lebens von Herrn Professor Meyer, darunter sein umfangreiches wissenschaftliches Werk und seine Forschungsinteressen, die mit der polni-

schen Problematik verbundene Lehrtätigkeit sowie auch die lebhafteste Zusammenarbeit mit unseren akademischen Zentren (nicht nur mit der Universität Warschau, sondern auch mit der Universität Wrocław), sind ein sichtbares Zeugnis der Richtigkeit des Beschlusses, ihm die Ehrendoktorwürde der Universität Warschau zu verleihen, also diese wichtigste akademische Auszeichnung, die eine Hochschule bieten kann. Und fügen wir es gleich hinzu: es ist eine Auszeichnung, die in jeder Hinsicht verdient ist. Herr Gerd Meyer, was noch einmal betont werden muss, gehört nämlich zu dem relativ kleinen Kreis der besten europäischen Spezialisten im Bereich der Politikwissenschaft, die ehrliche Bewunderung und Anerkennung hervorrufen, nicht nur aufgrund der imponierenden Zahl seiner Veröffentlichungen sowie ihres hohen sachkundigen Niveaus, sondern auch wegen der Reichweite und der Vielfalt seiner Forschungsinteressen.

Sehr geehrter Herr Professor und zugleich lieber Ehrendoktor!

An diesem für Sie besonderen Tag nehmen Sie bitte meine aufrichtigen und herzlichsten Glückwünsche entgegen, die ich im Namen aller Mitarbeiter, Doktoranden und Studenten der Fakultät für Journalistik und der Politischen Wissenschaften der Universität Warschau zum Ausdruck bringe. Diese Glückwünsche werden auch von unseren Wünschen für weitere wichtige wissenschaftliche Arbeiten und für eine weitere fruchtbare Arbeit für die Festigung der Zusammenarbeit mit der Universität Warschau und vor allem mit der Fakultät, die ich heute zu vertreten die Ehre habe, sowie auch für lange Jahre in Gesundheit, Glück und persönlichem Wohlergehen begleitet.

**Mut und Zivilcourage in Politik und Gesellschaft
Rede anlässlich der Verleihung
der Ehrendoktorwürde
durch die Universität Warschau am 24. November 2008**

Sehr verehrter Herr Prorektor,
sehr verehrte Rektoren und Prorektoren der befreundeten
Universitäten;
sehr verehrter Herr Promotor;
sehr verehrte Senatorinnen und Senatoren,
sehr verehrter Herr Dekan,
sehr verehrter Herr Direktor,
sehr verehrte Kolleginnen und Kollegen,
verehrte Gäste und Freunde!

Es gibt für einen Wissenschaftler kaum eine größere Ehre, als mit der Ehrendoktorwürde einer international renommierten Universität ausgezeichnet zu werden. Darüber freue ich mich sehr, und natürlich auch über die anerkennenden Worte des Promotors. Und ich verbinde damit meinen herzlichen und nachdrücklichen Dank an die Universität und ihren Senat, an die Fakultät für Journalistik und Politikwissenschaft und die Gutachter, nicht zuletzt aber an das Institut für Politikwissenschaft unter der Leitung von Herrn Prof. Dr. Sulowski. Sie haben diese Ehrung initiiert und viele haben daran mitgewirkt, dass wir diesen Tag in so festlichem Rahmen begehen können. Schließlich gilt mein herzlicher Dank Ihnen allen, die Sie heute gekommen sind.

Doch dieser Tag wäre nicht möglich ohne das *gemeinsame* Engagement vieler Kolleginnen und Kollegen über fast mehr als drei Jahrzehnte hinweg. Ihnen allen möchte ich danken für eine Zusammenarbeit, die stets von gegenseitigem Respekt, wissenschaftlicher Neugier und persönlicher Wertschätzung geprägt war. Neben großer Gastfreundschaft habe ich vor allem auch dies in Warschau erlebt: persönlichen, wissenschaftlichen und politischen Mut. Mut und Zivilcourage in Gesellschaft und Politik – so habe ich mein Dankeswort überschrieben. Das ist nicht nur ein Thema meiner eigenen Studien und

der deutschen Gesellschaft; sondern, so meine ich, auch ein Leitmotiv der jüngeren polnischen Geschichte.

Tübingen – Warschau: Erfahrungen und Einsichten

Unsere Kooperation begann vor 28 Jahren, als ich das erste Mal nach Polen kam, mitten in der turbulenten Zeit der Solidarnosc – für mich war Polen damals ein fast unbekanntes Land, dessen dramatischer Aufbruch meine Neugier weckte. Mich faszinierten der Widerstand und der Mut von Millionen, die Ideen und die Kraft der Bewegung. Was damals die Menschen und die Politik bewegte, haben mir viele kundige Gesprächspartner vor Ort nahe gebracht, darunter ein freundlicher junger Assistent, Stanislaw Sulowski, der mich überdies mit der Stadt und ihrer Geschichte vertraut machte. Besonders berührt haben mich damals im Stadtmuseum am Stary Rynek die erschütternden Dokumente über den Vernichtungswillen der deutschen Besatzung im 2. Weltkrieg und den heldenhaften polnischen und jüdischen Widerstand in Warschau. Es waren gerade auch solche emotionalen Momente, die mich zu einer vertieften Beschäftigung mit Polen und seinem Verhältnis zu Deutschland und den Deutschen bewegen haben.

Wir haben dann einige Zeit später den Partnerschaftsvertrag der beiden Universitäten Warschau und Tübingen erstmals auch in den Fächern Politik und Soziologie mit Leben erfüllt und dabei auch Mitglieder der Akademie der Wissenschaften einbezogen. Da erforderte es einigen Mut auf Seiten der Warschauer Kolleginnen und Kollegen, unter dem Vorzeichen der autoritären Herrschaft des Generals Jaruzelski mit Kollegen aus dem Westen offen über Politik und Gesellschaft im damaligen Polen zu sprechen und uns über Studien zu berichten, die für die damals Herrschenden oft unbequem waren. Ich habe diesen Mut als Mut der klugen Selbstbehauptung erlebt und war von der Unabhängigkeit des Denkens und Forschens trotz politischer Repression beeindruckt. Es war vor allem der viel zu früh verstorbene Franciszek Ryszka, der seine schützende Hand über dieses Unternehmen hielt. Mit ihm zusammen konnte ich 1985 empirische Studien über die politische Kultur in Polen erstmals in deutscher Sprache veröffentlichen, und von ihm habe ich viel gelernt über die heroischen und die ambivalenten Seiten polnischer Geschichte.

Was couragiertes Freiheitsstreben heißt, haben viele Polen dem übrigen Europa nicht nur nach 1945 eindrucksvoll gezeigt. Denn wie ein roter Faden zieht sich durch die beiden letzten Jahrhunderte polnischer Geschichte eine außerordentliche Fähigkeit zur kollektiven Selbstorganisation, zur Solidarität im Untergrund, zur couragierten Abwehr von äußerer und innerer Repression, begleitet von zahllosen Akten persönlichen Mutes, der große Risiken, den Gang ins Gefängnis oder gar den Tod nicht scheute. Die Lebenswege und Anschauungen etwa eines Janusz Korczak oder eines Maximilian Kolbe haben mich tief beeindruckt, aber auch das frühe, mutige Wort der polnischen Bischöfe, an Deutschland und die Deutschen gerichtet: „Wir vergeben und wir bitten um Vergebung“. So findet sich in der polnischen Geschichte, eine ungewöhnlich lange Kette von Widerstandskämpfern, von geglückten und gescheiterten Revolten, von bekannten und noch mehr unbekanntem Helden. Dennoch, und auch daran haben mich meine polnische Kollegen erinnert: In der politischen Kultur Polens finden sich gestern wie heute auch manche problematische Elemente im Spannungsfeld von Demokratie und Autoritarismus, von gesundem Patriotismus und übersteigertem Nationalismus.

Nach gescheiterten Revolten und Reformen haben die Polen als erste in Mittel- und Osteuropa das kommunistische System überwunden und im Jahr 1989 mit einer radikalen Transformation in ein demokratisches, marktwirtschaftliches System begonnen. Die Demokratisierung aller Lebensbereiche, der politischen Kultur und tradierter Mentalitäten, das zeigen viele Studien, braucht mehrere Jahrzehnte. Daher sollte sich keine Nation gegenüber anderen als Lehrmeister der Demokratie aufzuführen, schon gar nicht die Deutschen gegenüber den Polen. Denn oft wird übersehen, dass auch Deutschland nach 1945 einen langen, schwierigen Weg zu einer einigermaßen stabilen Demokratie, zu gefestigtem demokratischen Denken zurücklegen musste. Das geschah vor allem nach 1949 wie im Prozess der deutschen Vereinigung unter relativ günstigen wirtschaftlichen Bedingungen. Von den Polen aber war nach 1989 ein viel größeres Maß an Mut und Vertrauen gefordert, sich auf das große, historisch unbekanntes Experiment postkommunistischer

Transformation einzulassen. Heute hat Polen auf diesem Weg trotz vieler Krisen eindrucksvolle Erfolge vorzuweisen.

Dennoch gibt es *in beiden Ländern* immer noch bestimmte Defizite auf dem Weg zu einer demokratischen politischen Kultur. Es gibt ähnliche Probleme und Themen, die heftige Kontroversen hervorrufen und oft Mut zu Widerspruch und Wahrhaftigkeit erfordern: so etwa der Umgang mit den dunklen Seiten der eigenen Geschichte, mit altem und neuem Nationalismus und Antisemitismus, mit der Ethik und der Korruption der Mächtigen, mit Gewalt und Fremdenfeindlichkeit. Das hat vor zwei Jahren ein Dutzend polnische und deutsche Kollegen aus Warschau und Tübingen dazu bewogen, im Blick auf diese Themen selbstkritisch zu fragen, wo denn immer noch vergleichbare Defizite der politischen Kulturen in Polen wie in Deutschland vorliegen.

Unser gemeinsames Buch hat Unterschiede und Gemeinsamkeiten deutlich gemacht. Weder wachsender Wohlstand in einem globalisierten Kapitalismus noch neue Institutionen und Rechtsnormen allein reichen aus, so die deutsche Erfahrung, um eine stabile, die Gesellschaft durchdringende Demokratie zu schaffen. Um Demokratie nicht nur als Herrschafts-, sondern auch als Gesellschafts- und Lebensform zu verankern, sind neue Erziehungsstile, die Erfahrung von Demokratie im Alltag und eine parteiunabhängige politische Bildung nötig. Viel wurde erreicht, dennoch haben die Deutschen insbesondere die Gefahren des Rechtsextremismus, der Fremdenfeindlichkeit und zunehmender Alltagsgewalt z.B. in den Schulen noch keineswegs gemeistert. Auch bleibt die moralische und politische Urteilsbildung über die kommunistische Vergangenheit und ihre Folgen kontrovers. Sie polarisiert in Polen mehr als in Deutschland, wo umgekehrt eine jüngere Generation mit sehr unzureichendem Wissen über die DDR aufwächst. Schließlich beobachten wir heute auf *beiden* Seiten der Oder neue Ambivalenzen: eine sich verfestigende Distanz zu Parteien, Politikern und einem ungezähmten Kapitalismus. Gleichgültigkeit und Skepsis gegenüber der Leistungsfähigkeit der Demokratie nehmen zu, Massenarmut und soziale Ungerechtigkeit führen zu wachsenden Legitimitätsdefiziten von Eliten und vielen staatlichen Institutionen.

Mit unserem Buch, das vor etwa einem Jahr gleichzeitig in deutscher und polnischer Sprache veröffentlicht wurde, wie auch mit vielen anderen Projekten und Begegnungen wollten wir dazu beitragen, Unkenntnis, Vorurteile und Konfliktpotentiale zwischen unseren beiden Ländern abzubauen. So war und bin ich dankbar für das großartige Angebot der Sommerschule des Warschauer Instituts, das deutschen Studierenden, gerade auch aus Tübingen, seit vielen Jahren hilft, Geschichte, Politik und Gesellschaft Polens besser kennenzulernen und zu verstehen. Umgekehrt freue ich mich über das Angebot, zu einer Gastdozentur nach Warschau zurückzukommen.

Nicht zuletzt angestoßen durch die Kooperation mit unseren polnischen Kolleginnen und Kollegen haben mich stets drei Themenfelder in Forschung und Lehre beschäftigt: zum einen das Feld der politischen Kultur in beiden Ländern, also die Frage, wie Menschen politisch denken, fühlen und handeln, in Zeiten des Autoritarismus wie unter demokratischen Vorzeichen. Zum anderen waren es vor allem die Herrschaftssysteme in Mittel- und Osteuropa einschließlich der DDR; schließlich im letzten Jahrzehnt das Thema Mut und Zivilcourage als Bürgertugend und Ausdruck einer sozial verantwortlichen Politik und Zivilgesellschaft. Für die Abwehr alter und neuer antidemokratischer Kräfte, um Toleranz und friedlichen Konfliktaustrag zu sichern, sind Engagement und Zivilcourage oder sozialer Mut im Alltag unerlässlich. Was heißt das? Was fördert oder hindert diesen Mut? Und wie können wir ihn praktisch fördern?

Mut in der Politik, Zivilcourage oder sozialer Mut im Alltag

Der Begriff Zivilcourage ist in Deutschland seit vielen Jahren bekannt und etabliert, in anderen Sprachen ist er weitgehend unbekannt. Im Polnischen dagegen ist es immerhin möglich, von „odwaga cywilna“ zu sprechen. In Deutschland wird der Begriff Zivilcourage vor allem mit Gewaltsituationen assoziiert, mit dem berechtigten Ruf nach Hinsehen und Eingreifen, wenn es um Not- und Bedrohungssituationen, offene Fremdenfeindlichkeit und rechtsextremistische Übergriffe

geht. Doch auch unabhängig davon entwickeln sich in Betrieben und Verwaltungen, in sozialen und Bildungseinrichtungen, in Kirchen und Parteien oft Machtstrukturen, Konflikte und Problemlagen, die womöglich eine gehörige Portion Zivilcourage verlangen, wenn man etwas verändern will. Vor allem in diesen Bereichen, die den sozialen Alltag der Bürger prägen und in denen oft ein Übermaß an Anpassung gefordert und gezeigt wird, ist Zivilcourage oder sozialer Mut eine ebenso unerlässliche wie unbequeme Bürgertugend – wohl gemerkt: unbequem für die Mächtigen wie für die Bürger.

Zivilcourage oder sozialen Mut zeigen heißt: gegen den Strom schwimmen, einen Konflikt riskieren und deutlich etwas sagen oder öffentlich handeln, für demokratische und humane Werte, für legitime Interessen eintreten, auch wenn man in der Minderheit ist und es Nachteile bringen könnte. Situationen, in denen es primär nicht um den eigenen Vorteil oder materiellen Gewinn geht; und es ist nicht sicher, ob jemand Erfolg haben wird, wenn er/sie mutig eingreift, sich wehrt oder sich für andere einsetzt. Situationen voller Risiko, die Angst machen und in denen man meist Unterstützung braucht; Situationen, die gleichermaßen Courage und Vernunft erfordern.

Zivilcourage sollte jedoch nicht moralisierend mit erhobenen Zeigefinger eingefordert werden. Wir alle sind keine Helden. Es ist legitim und kann durchaus rational sein, sich *nicht* auf einen Konflikt einzulassen, nicht zuviel zu riskieren, vor allem Verletzungen, große persönliche oder berufliche Nachteile. Zivilcourage kann so verstanden werden als Verbindung von Selbstachtung und Achten auf den anderen. In der Praxis wirken hier personen- und situationsbezogene Faktoren in den jeweiligen gesellschaftlichen und politischen Kontexten auf komplexe Weise zusammen. Erst seit dem letzten Jahrzehnt gibt es dazu aussagekräftige interdisziplinäre Studien.

Im politischen Raum finden wir Mut und Zivilcourage zum einen in der öffentlichen Kritik an gesellschaftlichen Missständen und staatlicher Politik, also im widerständigen Verhalten von Bürgern, aber auch im Führungshandeln von Machteliten. Mut in der Politik bedeutet heute vor allem:

- langfristig erforderliche, unpopuläre Reformen durchzusetzen, deren Erfolg *nicht* vor der nächsten Wahl sichtbar sind, wie z.B. die Konsolidierung von Haushalten, Strukturereformen im Sozial- und Gesundheitswesen oder umweltpolitische Maßnahmen, die Einschränkungen und Opfer verlangen, auch um nachfolgende Generationen vor weiteren Nachteilen zu schützen;
- den Versuchungen des Populismus, des Nationalismus und der allzu einfachen Lösungen, der Projektion von Schuld auf andere und nach außen, der Leugnung der eigenen Verantwortung in Vergangenheit und Gegenwart zu widerstehen;
- Mut in der Politik heißt das Schweigen der eigenen Regierung oder Partei zu brechen und Wahrheiten auszusprechen, die viele bereits kennen oder doch ahnen, über die man aber lieber schweigt angesichts der Folgen für sich selbst und die eigene Wählerklientel. (Nicht nur in der Politik ist der Mut vor Freunden besonders schwer. Spötter meinen, dies gelte besonders für Parteifreunde);
- Mut in der Politik bedeutet, den Einfluss von Lobbyisten und Partikularinteressen, die Rolle der Korruption, der Selbstbereicherung der Mächtigen und informeller Netzwerke offen zu benennen, wie es couragierte kritische Journalisten immer wieder tun;
- Mut in der Politik könnte auch heißen, in Regierung und Opposition zuzugeben, dass man noch nach Lösungen sucht statt vorzuspiegeln, man habe „alles im Griff“, und auch darauf zu verzichten, die Fehler der Gegner unglaublich zu dramatisieren.
- Politik mit Courage heißt heute auch, überzeugende und motivierende Zukunftsvisionen entwickeln. In der Politik hat es immer wieder Innovatoren und Visionäre gegeben, die als Außenseiter zunächst belächelt, ausgegrenzt und scheinbar widerlegt wurden, um am Ende doch mehr oder weniger Recht zu behalten.

Der frühere deutsche Bundespräsident Richard von Weizsäcker hat es einmal so formuliert: „Die wichtigste Aufgabe einer weitsichtigen Führung ist es, das langfristig Notwendige kurzfristig mehrheitsfähig zu machen.“ (Die Zeit Nr. 10/2003) Gefragt sind hier also nicht nur die Politiker und die Eliten einer Gesellschaft, sondern die Bürger und Bürgerinnen selber.

Wie kann man Zivilcourage oder sozialen Mut im Alltag fördern?

Zunächst stellt sich eine grundlegende Frage: *Will* eine Gesellschaft, wollen die Mächtigen wie die Bürger/innen Zivilcourage in

meallen Lebensbereichen? Und zwar auch dann, wenn mutiges, engagiertes Verhalten für alle Beteiligten unbequem wird und Nachteile mit sich bringt? Dabei geht es nicht um Heldentaten, sondern um die Courage im Alltäglichen, in der eigenen Umgebung. „Das meiste Unrecht beginnt im Kleinen – und da lässt es sich mit Mut und Zivilcourage noch bekämpfen.“ (Roman Herzog in New York, Mai 1997) Wie aber kann man dann Zivilcourage oder sozialen Mut vor allem im Alltag, im sozialen Zusammenleben praktisch fördern? (Ein von mir initiiertes Arbeitsbuch mit dem Titel „Zivilcourage lernen“ zeigt Handlungsmöglichkeiten für Bürger/innen auf und enthält didaktische Modelle für die politische Bildung.)

Ich meine, wir könnten den mutigen Einsatz für demokratische Werte und Einstellungen, gegen Machtmissbrauch, Gewalt und Fremdenfeindlichkeit verstärken, indem wir (1) durch Erziehung und Erfahrung dazu motivieren, indem wir (2) förderliche soziale und politische Handlungskompetenzen vermitteln, und nicht zuletzt indem wir (3) als Lehrende oder Vorgesetzte günstigere Bedingungen dafür schaffen.

Beginnen wir mit dem Letzteren. In vielen Institutionen fehlt noch immer das know-how und ein Klima konstruktiven Konfliktaustrags. Das heißt fair und rational argumentieren lernen, zum qualifizierten Dissens zu ermutigen, ohne Nachteile für die Betroffenen. Nicht weniger wichtig ist die Veränderung von Strukturen und Verhaltensweisen, die Machtlosigkeit und Angst erzeugen. Es geht darum, ein Klima zu

schaffen, das Zivilcourage „von oben“ wie „von unten“ nachhaltig fördert, auch wenn dies oft unbequem ist. Entscheidend aber ist, was in Familie und Schule, in Kirchen und Parteien, in Gesellschaft und Politik *tatsächlich vorgelebt* wird – positive Erfahrungen und eine „Kultur der Anerkennung“ für pro-soziales Handeln sind hier der Schlüssel wirksamer Förderung.

Nicht weniger wichtig ist die Vermittlung bestimmter persönlicher Fähigkeiten und Einstellungen, die sozial mutiges Handeln fördern, insbesondere:

- Selbstsicherheit, innerlich und im Auftreten gegenüber anderen;
- Sensibilität für Unrecht und die Verletzung von humanen und demokratischen Werten,
- Einfühlungsvermögen und die Bereitschaft, Verantwortung zu übernehmen für andere;
- die angemessene Einschätzung von Risiken, von Vor- und Nachteilen,
- Eigenständigkeit und die Fähigkeit, sich in Gruppen non-konform zu verhalten,
- die Fähigkeit, in Konflikten angemessen und flexibel zu reagieren,
- Sachkompetenz, Artikulations- und Argumentationsfähigkeit.

Unsere Studien zeigen, dass Erziehung, vorgelebte Praxis und Unterstützung bereits im Elternhaus wesentlich dazu beitragen, dass sich junge Leute sozial mutig verhalten. Vor allem aber gilt es in Bildungsinstitutionen, allen voran in der Schule Formen sozialen Lernens zu etablieren, die sozial verantwortliches, also auch zivilcouragiertes Handeln fördern. Die Erfolge von Seminaren und Übungsprogrammen zeigen: Zivilcourage kann man vor allem für Situationen, in denen Menschen bedroht und ausgegrenzt werden, in der Auseinandersetzung mit Gewalt, Mobbing und Rassismus ein gutes Stück lernen, so dass man – wie nach einem Erste-Hilfe-Kurs – bestimmten Situationen nicht mehr so hilflos gegenübersteht. Politische Bildung kann erreichen, dass Menschen sensibler werden für

bestimmte Werte, dass sie selbstbewusster werden, sich kompetenter fühlen und stärker motiviert sind etwas zu tun.

Manche dieser persönlichen Fähigkeiten lassen sich jedoch nicht in kurzer Zeit erwerben. Denn mutiges Handeln, die Bereitschaft zum Risiko für das Wohl anderer wurzelt letztlich in einer persönlichen Gewisheit, das Richtige zu tun, ja tun zu müssen, dass es seinen Sinn hat so zu handeln, auch und gerade wenn man eventuell keinen Erfolg hat oder Nachteile erleidet. Wer Mut oder Zivilcourage zeigt, gewinnt nicht immer das, was er sich erhofft. Aber er hat womöglich etwas ganz Anderes gewonnen: dass er seinem Gewissen gefolgt ist, mit sich im Reinen bleibt, dass er andere ermutigt und sich nicht aus der Verantwortung gestohlen hat, dass er daran erinnert hat, was rechtens ist. Goethe hat einmal gesagt: „Mut hat Kraft, Zauber und Genie in sich.“ Zivilcourage oder sozialer Mut sind Ausdruck bewahrter persönlicher Identität und sozialer Verantwortung; sie schützt die Integrität und Freiheit anderer. Oder mit einem Wort von Willy Brandt: „Wo die Zivilcourage keine Heimat hat, reicht die Freiheit nicht weit.“

Vielen Dank für Ihre Aufmerksamkeit und noch einmal für die große Ehre, die Sie mir an diesem Tage erweisen.

Prof. dr Gerd Meyer,
urodzony 8 lipca 1942 roku w Berlinie.

Wybitny politolog, ceniony na całym świecie, od początku kariery naukowej związany z Instytutem Nauki o Polityce Uniwersytetu Karola Eberharda w Tybindze. Wykładał m.in. na Harvardzie, Stanford oraz Columbia Univeristy.

Jest członkiem wielu międzynarodowych towarzystw naukowych oraz gremiów doradczych władz niemieckich.

Dzięki osobistemu zaangażowaniu prof. Meyera pod koniec lat 70. doszło do zawiązania współpracy pomiędzy Instytutem Nauk Politycznych Uniwersytetu w Tybindze oraz Instytutem Nauk Politycznych UW. Związek ten zaowocował licznymi wspólnie prowadzonymi badaniami węzłowymi i publikacjami. Zainteresowania badawcze niemieckiego politologa ewoluowały wraz z rozwojem jego kariery naukowej – od systemów politycznych państw bloku wschodniego, poprzez problematykę kultury politycznej, psychologii politycznej, po zagadnienie odwagi cywilnej.

Prof. Meyer jest autorem ponad 30 książek oraz ponad 100 artykułów naukowych.

Prof. Gerd Meyer został wcześniej uhonorowany Medalem Uniwersytetu Warszawskiego.

Prof. Dr. Gerd Meyer,
geboren am 8. Juli 1942 in Berlin.

Hervorragender Politologe, in der ganzen Welt geschätzt, vom Anfang seiner Laufbahn an mit dem Institut für Politikwissenschaft an der Eberhard Karls Universität in Tübingen verbunden. Er lehrte u. a. an den Universitäten Harvard und Stanford sowie an der Columbia University. Er ist Mitglied vieler internationaler wissenschaftlicher Gesellschaften und von Beiratsgremien deutscher Behörden. Dank dem persönlichen Engagement Professor Meyers Ende der 70er Jahre kam es zur Aufnahme der Zusammenarbeit zwischen dem Institut für Politikwissenschaft der Universität Tübingen und dem Institut für Politische Wissenschaften der Universität Warschau. Diese Zusammenarbeit brachte zahlreiche, gemeinsam geführte Schlüsselforschungen und Veröffentlichungen hervor.

Die Forschungsinteressen von Professor Meyer entwickelten sich im Laufe seiner wissenschaftlichen Karriere, von politischen Systemen der Ostblockstaaten über die Problematik der politischen Kultur, der politischen Psychologie bis hin zu Fragen der Zivilcourage.

Professor Meyer ist Autor von über 30 Büchern und von über 100 wissenschaftlichen Artikeln.

Professor Gerd Meyer wurde bereits früher mit der Medaille der Universität Warschau ausgezeichnet.